

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально – науковий інститут економіки
Фінансово-економічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і аудиту

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеню бакалавра
(бакалавра, магістра)

студента Андронові Єлизавети Дмитрівни
(ПІБ)

академічної групи 071-213-1
(шифр)

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит»
(офіційна назва)

на тему: Облік і аудит дебіторської заборгованості (на прикладі ТОВ
«ПАЛМІРА ТРЕЙД»)

(назва за наказом ректора)

	Прізвище, ініціали	Оцінка	Підпис
Керівник роботи	Усатенко О.В.		
Рецензент			
Нормоконтроль	Усатенко О.В.		

Дніпро

2025

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри
міжнародних відносин і
аудиту

_____ Пашкевич М.С.
(підпис) (прізвище, ініціали)

«__» _____ року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню роботи ступеню бакалавра
(бакалавра, магістра)

Студенту Андропова Є.Д. академічної групи 071-213-1
(прізвище та ініціали) (шифр)

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит»

(офіційна назва)

на тему: Облік і аудит дебіторської заборгованості (на прикладі ТОВ

«ПАЛМІРА ТРЕЙД»)

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від _____
№ _____

Розділ	Зміст	Термін
1	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ПАЛМІРА ТРЕЙД» У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	05.05.25– 15.05.25
2	ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ПАЛМІРА ТРЕЙД»	16.05.25- 27.05.25
3	АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ПАЛМІРА ТРЕЙД»	29.05.25- 09.06.25

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

Усатенко О.В.
(прізвище, ініціали)

Дата видачі 05.05.2025 р.

Дата подання до екзаменаційної комісії 09.06.25 р.

Прийнято до виконання

_____ (підпис)

Андропова Є.Д.
(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка: 71 стр., 11 рис., 7 табл., 3 додатки, 35 джерел.

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ, АУДИТ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ЛІКВІДНІСТЬ, ОБІГОВІ КОШТИ, РЕЗЕРВ СУМНІВНИХ БОРГІВ, ДОГОВОРИ І КОНТРАКТИ, АУДИТОРСЬКІ ПРОЦЕДУРИ, ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ, ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В АУДИТІ, КРЕДИТНИЙ РИЗИК, ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА, ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ.

Предмет дослідження - теоретичні та практичні аспекти здійснення обліку та аудиту дебіторської заборгованості підприємства.

Об'єкт розроблення – дебіторська заборгованість підприємства.

Мета роботи - облік та аудит дебіторської заборгованості на прикладі ТОВ «Палміра Трейд», а також у розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності обліку та аудиту дебіторської заборгованості.

У роботі окреслено методика аудиту дебіторської заборгованості, яка включає шість послідовних етапів: від прийому клієнта до складання аудиторського висновку. Підкреслено важливість попередньої оцінки ризиків, застосування аналітичних процедур та перевірки достовірності резервів під сумнівні борги. Також наголошено на необхідності глибокого розуміння специфіки діяльності підприємства для формування об'єктивних висновків.

Практична значущість проведеного дослідження полягає у формуванні пропозицій щодо покращення обліку дебіторської заборгованості та удосконалення системи аудиту на підприємстві. Запропоновані рекомендації щодо деталізації обліку, підвищення точності формування резервів, використання сучасних цифрових інструментів аудиту та автоматизованого аналізу розрахунків мають прикладний характер та можуть бути впроваджені в облікову політику підприємства. Це сприятиме підвищенню достовірності фінансової звітності, зміцненню фінансового контролю та прозорості управлінських процесів у ТОВ «Палміра Трейд».

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ПАЛМІРА ТРЕЙД» У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	8
1.1 Характеристика діяльності підприємства	8
1.2 Фінансовий аналіз діяльності ТОВ «Палміра Трейд»	11
1.3 Аналіз динаміки та структури дебіторської заборгованості ТОВ «Палміра Трейд»	16
Висновки до розділу 1	19
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ПАЛМІРА ТРЕЙД»	21
2.1. Загальні вимоги міжнародних стандартів фінансової звітності щодо фінансової звітності	21
2.2 Нормативно-правове регулювання обліку і аудиту дебіторської заборгованості	23
2.3 Документальне оформлення операцій з дебіторською заборгованістю	27
2.4. Синтетичний та аналітичний облік дебіторської заборгованості	30
2.5. Напрями удосконалення обліку дебіторської заборгованості	33
Висновки до розділу 2	35
РОЗДІЛ 3 АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ПАЛМІРА ТРЕЙД»	40
3.1. Мета, завдання та джерела аудиту дебіторської заборгованості	40
3.2. Методика аудиту дебіторської заборгованості	43
3.3 Напрями вдосконалення аудиту дебіторської заборгованості	50
Висновки до розділу 3	56
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	62
ДОДАТКИ	66

ВСТУП

Актуальність теми. Тривала економічна рецесія в Україні, спричинена як кризовими явищами суто економічного характеру, повномасштабною війною, політичною нестабільністю, так і недосконалістю правової та судової систем, зумовила зниження платоспроможності суб'єктів господарювання та погіршення платіжної дисципліни при виконанні зобов'язань перед постачальниками. Комплексна дія деструктивних факторів, а також управлінська бездіяльність на макроекономічному рівні сприяють ризику трансформації економічної кризи в затяжне структурне банкрутство та масове безробіття населення. Ці процеси супроводжуються зниженням мотивації до високопродуктивної праці, хронічними затримками виплат за поточними зобов'язаннями, включаючи заробітну плату, що, в свою чергу, формує системну загрозу фінансовій безпеці підприємств.

У сучасних умовах забезпечення ефективного функціонування будь-якої організації потребує безперервної уваги та результативних управлінських рішень. На тлі дестабілізуючого впливу війни та економічної кризи, система сталого розвитку економічних відносин зіткнулася з новими викликами, що вимагають адаптації бізнес-структур до змінених умов господарювання. У цьому контексті актуалізується необхідність впровадження нових управлінських інструментів, орієнтованих на мінімізацію соціально-економічних загроз та зменшення ризиків втрати капіталу. Зокрема, керівництву підприємств слід зосередити зусилля на пошуку ефективних механізмів управління операційною діяльністю, спрямованих на нейтралізацію впливу несприятливих факторів зовнішнього середовища та підтримку фінансового стану.

Одним із ключових елементів, що впливають на фінансовий стан суб'єктів господарювання, є дебіторська заборгованість, ефективне управління якою є запорукою підтримання платоспроможності, ліквідності та економічної безпеки підприємства. Організація обліку дебіторської

заборгованості забезпечує формування повної, точної та своєчасної інформації про стан розрахунків з боржниками, що є основою для прийняття управлінських рішень. Водночас аудит дебіторської заборгованості сприяє підвищенню рівня контролю за ефективністю системи внутрішнього обліку, виявленню порушень та зловживань, а також обґрунтуванню шляхів оптимізації дебіторської політики підприємства. Саме тому питання обліку й аудиту дебіторської заборгованості потребують особливої уваги, оскільки забезпечують не лише достовірність фінансової інформації, а й дають змогу виявляти потенційні ризики, пов'язані з несвоєчасним або неповним погашенням зобов'язань контрагентами.

Метою роботи є облік та аудит дебіторської заборгованості на прикладі ТОВ «Палміра Трейд», а також у розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності обліку та аудиту дебіторської заборгованості.

Основними завданнями дослідження є:

- охарактеризувати господарську діяльність ТОВ «Палміра Трейд»;
- здійснити фінансовий аналіз діяльності підприємства;
- проаналізувати динаміку та структуру дебіторської заборгованості підприємства;
- розкрити економічну сутність та класифікацію дебіторської заборгованості;
- дослідити нормативно-правову базу, що регламентує облік та аудит дебіторської заборгованості;
- охарактеризувати процес документального оформлення операцій з дебіторською заборгованістю;
- проаналізувати організацію синтетичного та аналітичного обліку дебіторської заборгованості на підприємстві;
- визначити напрями вдосконалення обліку дебіторської заборгованості;
- розкрити мету, завдання та джерела аудиту дебіторської заборгованості;
- проаналізувати методикау аудиту дебіторської заборгованості;

– запропонувати шляхи вдосконалення аудиторських процедур щодо перевірки дебіторської заборгованості.

Об'єктом дослідження є дебіторська заборгованість підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти здійснення обліку та аудиту дебіторської заборгованості підприємства.

Основними методами дослідження виступають: логічний аналіз, синтез, системний підхід, економіко-статистичні методи, графічний та табличний метод, порівняльний аналіз, нормативний метод.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти України, що регламентують ведення бухгалтерського обліку та аудиту; фінансова звітність ТОВ «Палміра Трейд» за останні 3 роки; внутрішні документи підприємства (облікові реєстри, первинні документи, положення облікової політики); наукові публікації з питань обліку та аудиту дебіторської заборгованості.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «Палміра Трейд» У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1 Характеристика діяльності підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Палміра Трейд» (скорочено – ТОВ «Палміра Трейд») є зареєстрованою юридичною особою за номером ЄДРПОУ - 37494882. Підприємство функціонує відповідно до чинного законодавства України, маючи організаційно-правову форму товариства з обмеженою відповідальністю. Дата державної реєстрації суб'єкта господарювання – 27 січня 2011 року.

Юридична адреса підприємства: 69035, Запорізька область, місто Запоріжжя. Основні напрями господарської діяльності показані на рис.1.1.

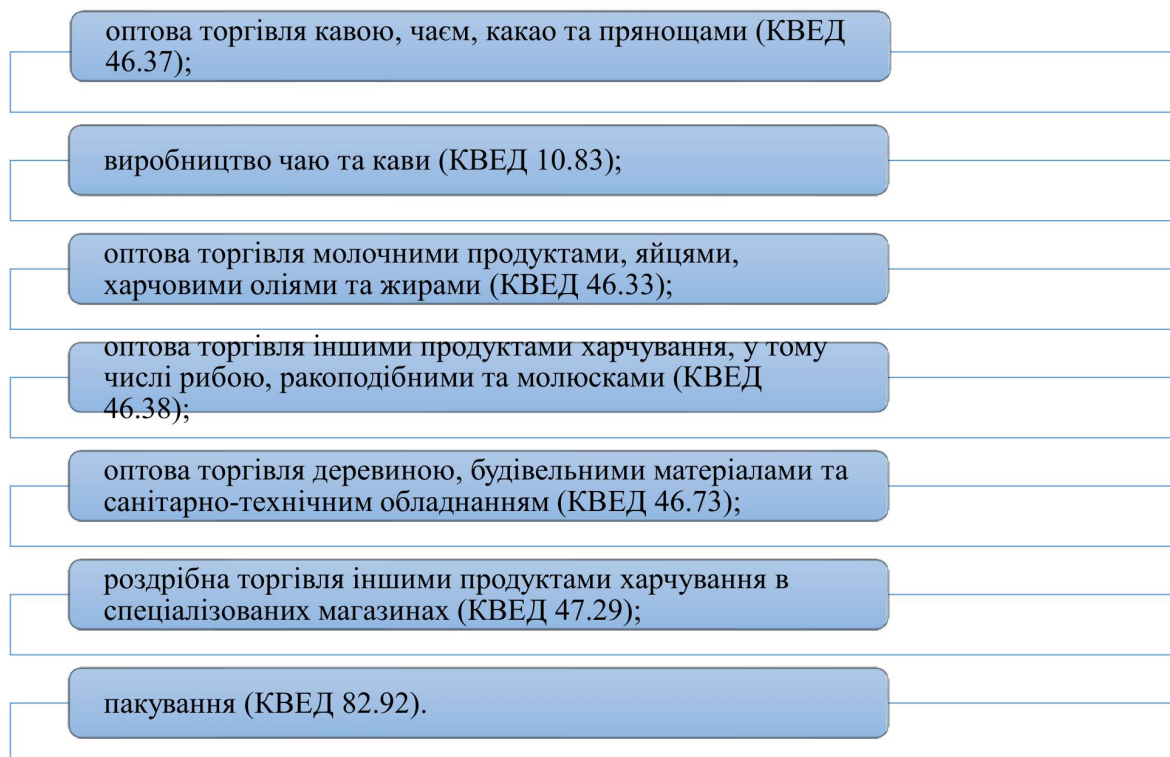

Рис. 1.1. Види діяльності досліджуваного підприємства ТОВ «Палміра Трейд»

Керівником та одночасно засновником ТОВ «Палміра Трейд» є Мирончук Олександр Анатолійович, громадянин України, який здійснює управління підприємством з 03.02.2012 року згідно з положеннями статуту. Він також є кінцевим бенефіціарним власником з прямим вирішальним впливом та володіє 100% статутного капіталу, розмір якого становить 400 000 грн.

У 2022 році чисельність персоналу становила 27 осіб, проте у 2023 році спостерігається її зменшення на 4 працівника до 23 осіб. У 2024 році кількість працівників зросла до 26 осіб, тобто зростання на 3 працівника. На рис.1.2 показана динаміка чисельності персоналу і продуктивності праці за звітні 2022-2024 роки.

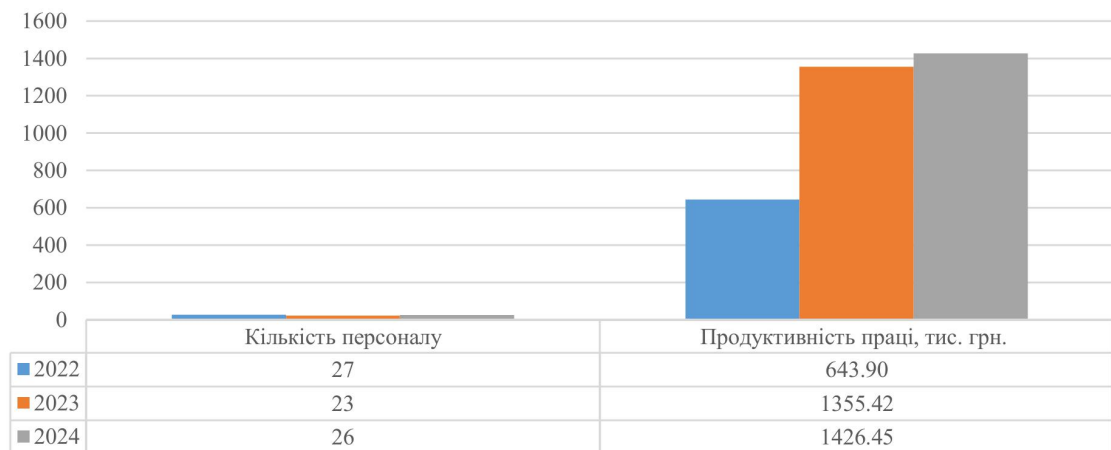

Рис. 1.2. Динаміка чисельності персоналу та продуктивності праці на ТОВ «Палміра Трейд» в 2022-2024 рр.

Незважаючи на зміну кількості персоналу, підприємству вдалося досягти суттєвого зростання продуктивності праці. У 2022 році на одного працівника припадало 643,9 тис. грн. чистого доходу. У 2023 році цей показник зріс до 1355,42 тис. грн., що становить + 110,50%. У 2024 році продуктивність праці зросла до 1426,45 тис. грн. на одного працівника, що є приростом на 5,24% порівняно з 2023 роком.

Далі проаналізуємо показники фінансових результатів підприємства, що відображені в табл. 1.1.

**Динаміка фінансових результатів ТОВ «Палміра Трейд»
в 2022-2024 рр., тис. грн.**

Показники	2022	2023	2024
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	17385,3	31174,7	37087,7
темپ приросту, %		79,32	18,97
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	12037,2	20912,6	24676,9
темп приросту, %		73,73	18,00
Разом доходи, тис. грн.	17392,6	31202,4	37131,2
темп приросту, %		79,40	19,00
Разом витрати, тис. грн.	14252,9	24691	28603,3
темп приросту, %		73,23	15,85
Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	3139,7	6511,4	8527,9
темп приросту, %		107,39	30,97
Чистий прибуток, тис. грн.	2574,1	5339,3	6992,9
темп приросту, %		107,42	30,97

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) зріс з 17 385,3 тис. грн. у 2022 році до 31 174,7 тис. грн. у 2023 році, що відповідає темпу приросту 79,32%. У 2024 році зростання становило +18,97%, а сам показник зріс до 37 087,7 тис. грн..

Собівартість реалізованої продукції у 2022 році становила 12 037,2 тис. грн., а в 2023 році при зростанні на 73,73% склала 20 912,6 тис. грн.. У 2024 році собівартість реалізованої продукції зросла до 24 676,9 тис. грн., що на 18% більше, ніж попереднього, 2023 року.

Загальний обсяг доходів також демонструє позитивну динаміку: з 17 392,6 тис. грн. у 2022 році до 31 202,4 тис. грн. у 2023 році (+79,4%), а у 2024 році – до 37 131,2 тис. грн. (+19%), що вказує на збереження загальної тенденції зростання чистого доходу та інших доходів підприємства.

Загальні витрати зросли з 14 252,9 тис. грн. у 2022 році до 24 691,0 тис. грн. у 2023 році, або на +73,23%, а у 2024 році – до 28 603,3 тис. грн. (+15,85%).

Фінансовий результат до оподаткування суттєво зріс: з 3 139,7 тис. грн. у 2022 році до 6 511,4 тис. грн. у 2023 році, що становить приріст 107,39%, а у 2024 році – до 8 527,9 тис. грн. (+30,97%).

Чистий прибуток демонструє аналогічну динаміку, у відповідності до якої у 2022 році він становив 2 574,1 тис. грн., у 2023 році – 5 339,3 тис. грн., що на 107,42% більше 2022 р., а у 2024 році зріс до 6 992,9 тис. грн. (+30,97%).

Таким чином, ТОВ «Палміра Трейд» діє на ринку України з 2011 року. Підприємство зареєстроване у м. Запоріжжя та здійснює діяльність у межах чинного законодавства. Його господарська діяльність охоплює широкий спектр напрямів, зокрема виробництво та оптово-роздрібну торгівлю харчовими продуктами, спеціями, напоями, а також пакування товарів. Попри нестабільну динаміку чисельності персоналу, підприємству вдалося досягти істотного зростання продуктивності праці, що свідчить про ефективне управління кадровими ресурсами та підвищення результативності трудової діяльності. Зростання чистого доходу, 2022-2024 років, а також випереджальне зростання доходів порівняно з витратами, свідчать про підвищення фінансової стійкості підприємства.

1.2 Фінансовий аналіз діяльності ТОВ «Палміра Трейд»

У сучасних умовах функціонування ринкової економіки господарська діяльність підприємств зумовлює необхідність постійного моніторингу та оцінювання фінансових процесів, що зазнають динамічних змін під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Однією з ключових передумов забезпечення ефективної роботи підприємства є здатність своєчасно адаптуватися до змін у середовищі функціонування, що досягається шляхом системного аналізу фінансового стану, вдосконалення методичного інструментарію його здійснення та обґрунтування отриманих результатів. Комплексна оцінка поточного та перспективного фінансового стану

підприємства, що включає такі індикатори, як фінансова стійкість, платоспроможність, ділова активність і рентабельність, формує основу для прийняття ефективних управлінських рішень, визначає вектор подальшого розвитку господарюючого суб'єкта та є визначальним чинником забезпечення його конкурентоспроможності та стабільної присутності на ринку. На рис.1.3 наведемо динаміку рентабельності продажу і рентабельності продукції.

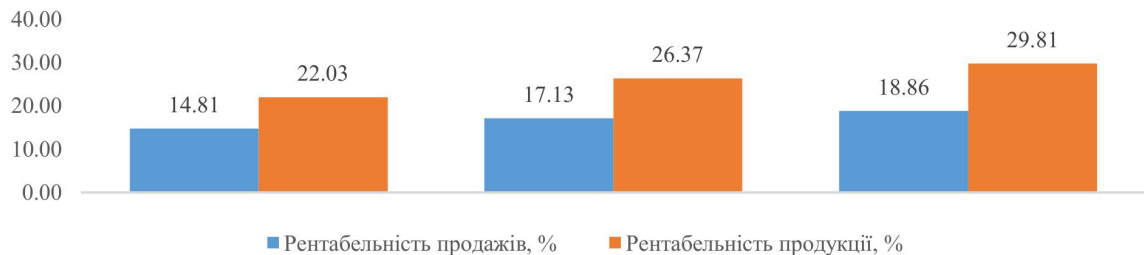

Рис. 1.3. Динаміка рентабельності продажу та рентабельності продукції на ТОВ «Палміра Трейд» в 2022-2024 рр., %

У 2022 році рентабельність продажів становила 14,81%. У 2023 році цей показник зріс до 17,13%, або на +2,32%. У 2024 році зростання продовжилось - рентабельність досягла 18,86%, абсолютний приріст за рік становив 1,73%.

Рентабельність продукції в 2022 році становила 22,03%, у 2023 році вона зросла до 26,37%, або на 4,34%. У 2024 році підприємству вдалося підвищити рентабельність ще на 3,44 %, до рівня 29,81%. Динаміка показника свідчить про щорічне зростання чистого прибутку. Також слід провести аналіз динаміки рентабельності активів і власного капіталу на рис.1.4.

Рис. 1.4. Динаміка рентабельності активів та рентабельності власного капіталу на ТОВ «Палміра Трейд» в 2022-2024 рр., %

Рентабельність активів (ROA) зросла з 18,55% в 2022 році до 21,94% у 2023 році (+3,38%), а потім до 24,69% у 2024 році (+2,75%). Така динаміка свідчить про підвищення ефективності використання активів підприємства для генерації прибутку. Рентабельність власного капіталу (ROE) зросла у 2023 році з 30,83% в 2022 році до 39,71% (+8,88%), що вказує на зростання прибутковості для власників. Проте у 2024 році ROE зменшилася до 34,15% (-5,56%), що свідчить про збільшення обсягу власного капіталу без пропорційного зростання прибутку. Динаміку показників ділової активності наведемо у табл.1.2.

Таблиця 1.2

**Динаміка показників ділової активності ТОВ «Палміра Трейд» в
2022-2024 рр.**

Показники	Станом на			Абсолютний приріст	
	01.01.2023	01.01.2024	01.01.2025	2023-2022	2024-2023
Запаси, тис. грн.	4 707	6 735	13 062	2 028	6 327
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	12037,2	20912,6	24676,9	8 875	3 764
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	4 613	5 625	5 860	1 013	235
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	17385,3	31174,7	37087,7	13 789	5 913
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	3 483	5 513	3 843	2 030	-1 670
Коефіцієнт оборотності запасів	2,56	3,11	0,00	1	-3
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,77	5,54	6,33	2	1
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,46	3,79	6,42	0	3
Тривалість оборотності запасів, днів	0,08	0,05	0,00	0	0
Тривалість оборотності дебіторської заборгованості, днів	95,51	64,96	56,89	-31	-8
Тривалість оборотності кредиторської заборгованості, днів	104,16	94,90	56,06	-9	-39
Тривалість фінансового циклу, днів	-8,57	-29,89	0,82	-21	31

Запаси підприємства на 01.01.2023 становили 4 707 тис. грн, на 01.01.2024 р. їх обсяг зріс на 2028 тис. грн. до рівня в 6 735 тис. грн, а на 01.01.2025 запаси зросли на 6327 тис. грн. до обсягу в 13 062 тис. грн. Динаміка обсягів запасів вказує на накопичення надлишкових товарно-матеріальних цінностей, що є свідченням погіршення ефективності управління запасами. Цю тенденцію підтверджує і динаміка коефіцієнта оборотності запасів: якщо у 2022 році він становив 2,56, у 2023 – зріс до 3,11 (+0,55), то вже у 2024 році впав до 0,00 (-3,11). Тривалість обороту запасів скоротилася за досліджуваний період із 0,08 в 2022 році до 0,00 в 2024 році.

Позитивною тенденцією є поліпшення платіжної дисципліни клієнтів, що відображається в зростанні коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості з 3,77 у 2022 році до 5,54 у 2023 році (+1,77) і 6,33 у 2024 році (+0,79), а також у зменшенні тривалості її обігу з 95,51 днів у 2022 році до 64,96 днів у 2023 році (-30,55 днів) і 56,89 днів у 2024 році (-8,07 днів).

Кредиторська заборгованість в 2022 році становила 3483 тис. грн., а у 2023 році зросла з 3 483 тис. грн до 5 513 тис. грн (+2 030 тис. грн), однак у 2024 році знизилась до 3 843 тис. грн (-1 670 тис. грн).

За такої динаміки коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості підвищився з 3,46 у 2022 році до 3,79 у 2023 (+0,33) і 6,42 у 2024 (+2,63), що вказує на швидшу оплату зобов'язань. Тривалість обороту кредиторської заборгованості скоротилася з 104,16 днів у 2022 році до 94,90 днів у 2023 (-9,26 днів), а у 2024 – до 56,06 днів (-38,84 днів).

Показник тривалості фінансового циклу, який визначається як різниця між тривалістю обороту дебіторської і кредиторської заборгованості у 2022 році фінансовий цикл був від'ємним і становив -8,57 днів, тобто підприємство отримувало оплату раніше, ніж здійснювало платежі постачальникам, то у 2023 році цей показник склав -29,89 днів, тобто на -21,32 дні). Проте у 2024 році спостерігається зростання фінансового циклу до +0,82 днів (+30,71 днів).

Наступним кроком проаналізуємо показники фінансової стійкості та ліквідності, що відображено в табл. 1.3.

**Динаміка показників фінансової стійкості та ліквідності ТОВ
«Палміра Трейд» в 2022-2024 рр.**

Показники	01.01.2023	01.01.2024	01.01.2025
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,36	2,12	3,39
Абсолютний приріст, %		-0,24	1,27
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,5	0,9	0,59
Абсолютний приріст, %		0,4	-0,31
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,43	1,46	1,47
Абсолютний приріст, %		0,03	0,01
Коефіцієнт автономії	0,6	0,55	0,72
Абсолютний приріст, %		-0,05	0,17
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,65	1,33	3,00
Абсолютний приріст		-0,32	1,67
Коефіцієнт фінансового ризику	0,61	0,75	0,33
Абсолютний приріст		0,15	-0,42
Власний оборотний капітал	6410,6	10565,7	15293,6
темп приросту, %		64,82	44,75
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,768	0,786	0,747
Абсолютний приріст		0,02	-0,04

Коефіцієнт поточної ліквідності знизився з 2,36 в 2022 році до 2,12 в 2023 році (-0,24). Проте у 2024 році спостерігається суттєве зростання показника до 3,39 (+1,27), що свідчить про посилення здатності підприємства своєчасно покривати поточні зобов'язання.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності в 2022 році становив 0,5, а у 2023 році зріс до 0,90 (+0,4). В 2024 році він знизився до 0,59 (-0,31) внаслідок скорочення грошових резервів у складі активів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності залишався відносно стабільним (від 1,43 в 2022 році до 1,47 в 2024 році), що вказує на сталу здатність підприємства покривати поточні зобов'язання без урахування запасів.

Коефіцієнт автономії в 2022 році становив 0,6, а у 2023 році зменшився до 0,55 (-0,05). У 2024 році показник збільшився на 0,17 до рівня в 0,72, свідчаючи про посилення фінансової незалежності підприємства за рахунок зростання частки власного капіталу.

1.3 Аналіз динаміки та структури дебіторської заборгованості ТОВ «Палміра Трейд»

Загальна сума дебіторської заборгованості підприємства в 2023 році становила 4612,5 тис. грн, що на 1013 тис. грн, або на 21,95 % більше порівняно з показником 2022 року. Упродовж 2024 року обсяг дебіторської заборгованості зріс до 5860,4 тис. грн, що свідчить про додатковий приріст на 235 тис. грн, або 4,18 %. Таким чином, спостерігається тенденція до зростання дебіторської заборгованості на підприємстві. Динаміка обсягу дебіторської заборгованості на ТОВ «Палміра Трейд» в 2022-2024 рр показана на рис.1.5.

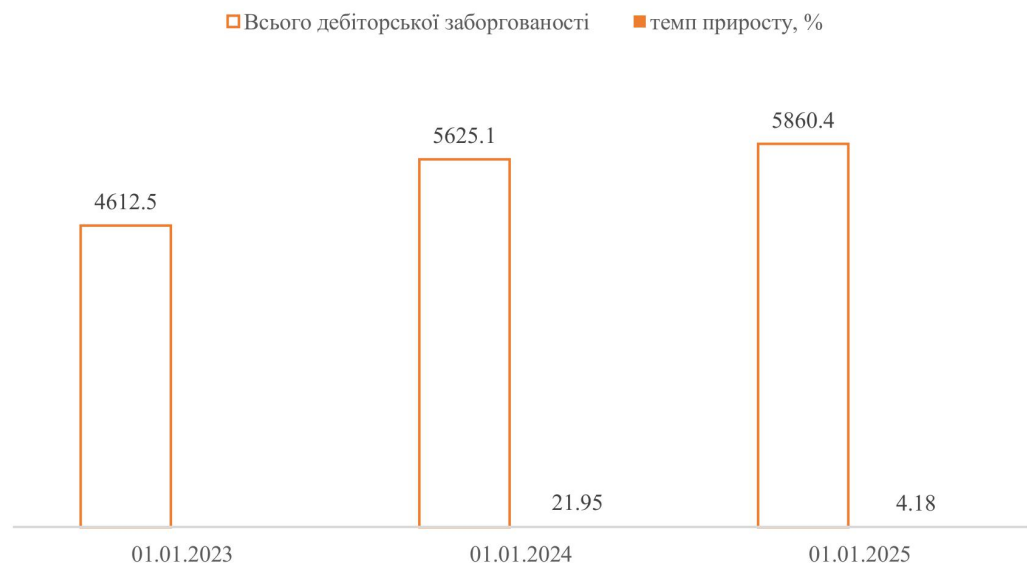

Рис. 1.5. Динаміка обсягу дебіторської заборгованості на ТОВ «Палміра Трейд» в 2022-2024 рр., тис. грн.

Найбільш вагомою складовою у структурі дебіторської заборгованості є заборгованість за товари, роботи, послуги. Її обсяг на початок 2023 року становив 2042,8 тис. грн, а на початок 2024 року - 2204,3 тис. грн, що свідчить про зростання на 162 тис. грн (7,91 %). У 2024 році приріст цього показника становив 850 тис. грн (38,55 %), а сам показник становив 3054,1 тис. грн.. А обсяги дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги наведемо на рис.1.6.

Рис. 1.6. Динаміка обсягу дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на ТОВ «Палміра Трейд» в 2022-2024 рр., тис. грн.

Інша поточна дебіторська заборгованість в 2022 році становила 2566,5 тис. грн., а у 2023 році її обсяг зріс на 853,4 тис. грн (33,25 %) і сягнув 3419,9 тис. грн. Проте вже у 2024 році відбулося її скорочення на 615 тис. грн (17,97 %), що може свідчити про поліпшення політики управління дебіторською заборгованістю. Динаміка обсягу іншої дебіторської заборгованості наведена на рис.1.7.

Рис. 1.7. Динаміка обсягу іншої дебіторської заборгованості на ТОВ «Палміра Трейд» в 2022-2024 рр., тис. грн.

В свою чергу загальну динаміку структури дебіторської заборгованості на ТОВ «Палміра Трейд» в 2022-2024 рр. наведемо на рис.1.8.

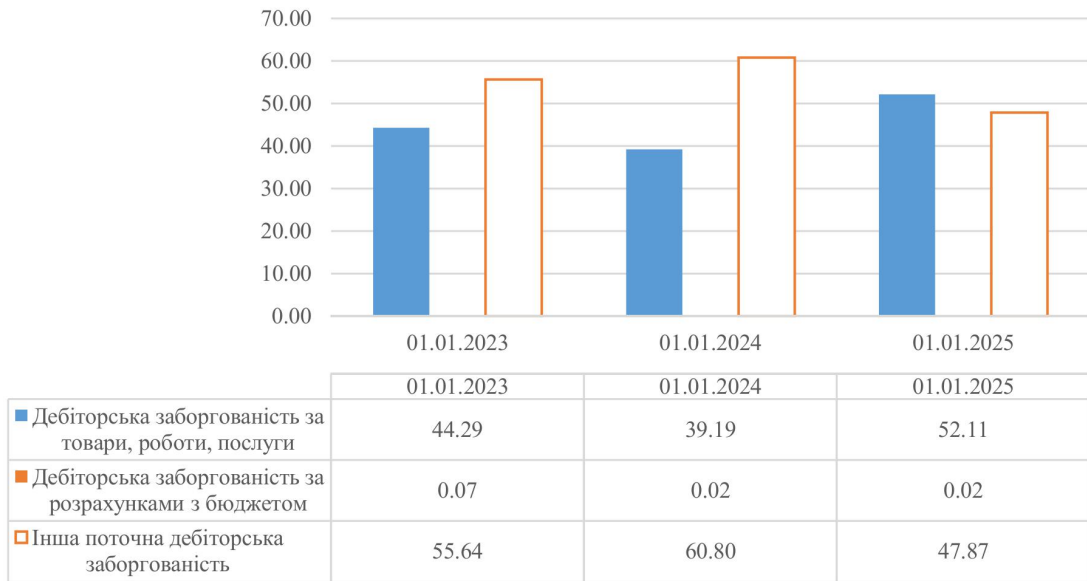

Рис. 1.8. Динаміка структури дебіторської заборгованості на ТОВ «Палміра Трейд» в 2022-2024 рр., %

Упродовж досліджуваного періоду в структурі дебіторської заборгованості основну питому вагу займала дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, питома вага якої в динаміці зросла із 44,29% в 2023 році до 52,11% станом на 2024 рік. Також в динаміці відбувалося скорочення питомої ваги іншої дебіторської заборгованості з 55,64% в 2022 році до 47,87% в 2024 році.

Висновки до розділу 1

На основі проведеного дослідження можемо сформулювати наступні висновки:

1. ТОВ «Палміра Трейд» діє на ринку України з 2011 року. Підприємство зареєстроване у м. Запоріжжя та здійснює діяльність у межах чинного законодавства. Його господарська діяльність охоплює широкий спектр напрямів, зокрема виробництво та оптово-роздрібну торгівлю харчовими продуктами, спеціями, напоями, а також пакування товарів. Попри нестабільну динаміку чисельності персоналу, підприємству вдалося досягти істотного зростання продуктивності праці. Зростання чистого доходу, 2022–2024 років, а також випереджальне зростання доходів порівняно з витратами, свідчать про підвищення фінансової стійкості підприємства;

2. Комплексна оцінка фінансового стану ТОВ «Палміра Трейд» за період 2022–2024 років відображає позитивну динаміку ключових показників, що свідчить про підвищення ефективності діяльності підприємства. Зростання рентабельності продажів та продукції вказує на зростання прибутковості, а позитивна динаміка рентабельності активів підтверджує ефективне використання ресурсів. Хоча рентабельність власного капіталу у 2024 році дещо знизилася, вона залишається на високому рівні, що свідчить про стабільну дохідність для інвесторів. Щодо ділової активності, спостерігається покращення обігу дебіторської заборгованості та зменшення фінансового циклу у 2023 році, що свідчить про підвищення платіжної дисципліни клієнтів. Проте у 2024 році фінансовий цикл став позитивним, що свідчить про потенційне зростання навантаження на обігові кошти. Показники ліквідності залишаються стабільними, а зростання коефіцієнта поточної ліквідності у 2024 році до 3,39 свідчить про підвищення платоспроможності. Поліпшення коефіцієнта автономії в динаміці до рівня в 0,72 (проти 0,6 в 2022 р.) і фінансової стабільності до 3,00 (з рівня в 1,65) свідчить про зменшення залежності від зовнішнього фінансування;

3. Аналіз динаміки дебіторської заборгованості ТОВ «Палміра Трейд» за період 2022-2024 років показав загальну тенденцію до зростання обсягу дебіторської заборгованості. В структурі дебіторської заборгованості основну частку продовжує займати заборгованість за товари, роботи, послуги, яка в 2024 році зросла до 52,11 % (у 2022 році вона становила 44,29 %). Це свідчить про збільшення обсягів реалізації на умовах кредиту.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ПАЛМІРА ТРЕЙД»

2.1. Економічний зміст, склад і класифікація дебіторської заборгованості

У науковій літературі питання управління дебіторською заборгованістю та її обліково-аналітичного забезпечення традиційно привертало увагу значної кількості дослідників. Особливе місце у цих дослідженнях займає аналіз економічної сутності категорії «дебіторська заборгованість». У ретроспективному контексті простежуються істотні зміни у тлумаченні цього поняття, однак незмінним залишається його ототожнення з боргом або заборгованістю.

У сучасній науковій парадигмі проблема концептуального визначення дебіторської заборгованості досліджена, зокрема, М. Д. Білик, яка здійснила ґрунтовну класифікацію існуючих підходів та виділила шість основних груп авторів. До першої групи (А. В. Вещунова, А. Ю. Редько) належать науковці, які трактують дебіторську заборгованість як грошові кошти, що підлягають оплаті. Друга група (Л. Є. Алексеева, О. М. Бандурка, І. О. Бланк, М. Я. Коробов) інтерпретує її як борги, що виникають у господарській діяльності. Третя група дослідників (Г. Г. Кирейцев, І. Бернар, Ж.-К. Коллі) вважає дебіторську заборгованість вимогами щодо оплати. Представники четвертої групи (М. В. Кужельний, В. Г. Лінник) розглядають її як право на повернення боргу. П'ята група (Н. В. Дембінський, І. А. Єфремов, Ю. С. Ігумнов) визначає дебіторську заборгованість як кошти, що перебувають у розрахунках. Шоста група науковців (В. Ф. Палій, В. В. Палій) трактує її як форму інвестування в обігові кошти підприємства[13].

Подальшого розвитку класифікація підходів набула завдяки роботі В. С. Белозерцева [2], який виокремив цьому групу дослідників (Т. В. Момот, О. П.

Крайник, З. В. Клепікова), котрі розглядають дебіторську заборгованість як безготівкову позику в контексті кредитних відносин.

Кожне із наведених визначень поняття «дебіторська заборгованість» відображає унікальний науковий підхід і не потребує критичного порівняння чи виявлення недоліків. Усі дослідники, розглянуті в межах аналізу, пропонують власне бачення сутності цього економіко-правового явища, що ґрунтується на різних теоретико-методологічних засадах.

Обліковий підхід орієнтований на трактування дебіторської заборгованості як об'єкта бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Залежно від специфіки визнання в обліку, дебіторська заборгованість може набувати форми грошових коштів до отримання (І група авторів), інвестицій в обігові активи (VI група), або ж коштів у розрахунках (V група). Такий підхід забезпечує адекватне відображення дебіторської заборгованості у звітності підприємства, що є важливим для користувачів фінансової інформації.

Відповідно до положень Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 (НП(С)БО 10), дебіторська заборгованість класифікується на довгострокову та поточну (короткострокову)[19].

Довгостроковою визнається така заборгованість, яка не виникає в межах звичайного операційного циклу підприємства та підлягає погашенню після закінчення дванадцяти місяців від дати складання балансу.

Поточна (короткострокова) дебіторська заборгованість – це заборгованість, що виникає у процесі нормальної господарської діяльності або буде погашена протягом одного року з дати балансу. До складу поточної дебіторської заборгованості включаються суми, належні від покупців і замовників за реалізовану продукцію, товари, виконані роботи або надані послуги, які на дату балансу залишаються неоплаченими.

Безнадійною визнається така поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує обґрунтована впевненість у її неповерненні боржником, або за якою сплинув строк позовної давності. Сумнівною вважається поточна дебіторська заборгованість, що виникла в результаті продажу продукції, товарів,

виконання робіт чи надання послуг, стосовно якої є сумніви щодо її погашення боржником.

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості визначається як сума поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

2.2. Нормативно-правове регулювання обліку і аудиту дебіторської заборгованості

Відображення дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку регламентується низкою нормативно-правових актів, серед яких провідне місце займають Податковий кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), зокрема НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Додаткову нормативну основу становлять План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та відповідна інструкція щодо його застосування, а також положення міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) 1 «Подання фінансових звітів» і 32 «Фінансові інструменти: подання».

Разом із тим, у наведених нормативних документах відсутнє єдине тлумачення сутності дебіторської заборгованості. Так, згідно з НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», під дебіторською заборгованістю розуміється сукупність заборгованостей дебіторів перед підприємством на певну дату.

Окрім НП(С)БО 10, порядок оцінювання окремих видів дебіторської заборгованості, а також розкриття відповідної інформації у складі фінансової звітності, визначено положеннями інших національних стандартів бухгалтерського обліку, зокрема: НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти»,

НП(С)БО 14 «Оренда», НП(С)БО 17 «Податок на прибуток», НП(С)БО 18 «Будівельні контракти» та НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів».

Організація розрахунків з покупцями на території України здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства та внутрішньої нормативної документації підприємств. Облік та аудит розрахунків із постачальниками та покупцями також регулюється комплексом нормативно-правових актів, перелік яких подано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Нормативно-правові акти регулювання обліку та аудиту
дебіторської заборгованості**

Найменування документа	Стислий зміст	Доцільність використання у дослідженні
Господарський процесуальний кодекс України, № 1798-ХІІ	Регламентує порядок захисту порушених прав суб'єктів господарювання у господарському судочинстві	Аналіз правових аспектів вирішення господарських спорів, захисту інтересів підприємства
Цивільний кодекс України, № 435-ІV	Визначає загальні принципи цивільно-правових та договірних відносин	Розгляд організаційно-правових основ договірної діяльності
Податковий кодекс України, № 2755-VI	Визначає систему оподаткування та механізм адміністрування податків	Дослідження впливу податкових норм на облік дебіторської заборгованості
Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність», № 996-XIV	Встановлює правові основи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності	Визначення загальних засад організації бухгалтерського обліку
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Наказ Мінфіну № 73	Визначає склад фінансової звітності, принципи її формування та розкриття елементів	Обґрунтування структури фінансової звітності при аналізі дебіторської заборгованості
НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», Наказ Мінфіну № 237	Регламентує методологію визнання, оцінки та відображення дебіторської заборгованості	Організація обліку та відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності
НП(С)БО 15 «Дохід», Наказ Мінфіну № 318	Визначає порядок визнання та розкриття інформації про доходи	Дослідження взаємозв'язку доходів та дебіторської заборгованості
План рахунків бухгалтерського обліку, Наказ Мінфіну [з інструкцією]	Містить перелік рахунків і правила їх застосування в обліку	Формування первинного та синтетичного обліку розрахунків
Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», № 2258-VIII	Визначає основи аудиту, вимоги до аудиторів, підходи до обов'язкового аудиту	Використовується при аналізі методів аудиту дебіторської заборгованості
МСА 200 та МСА 315	Визначають загальні цілі аудитора та підходи до оцінки ризиків суттєвих викривлень	Застосування при обґрунтуванні аудиторських процедур щодо дебіторської заборгованості
Наказ Мінфіну № 1247 «Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту»	Встановлює процедури внутрішнього аудиту, включаючи оцінку ризиків та ефективність контролю	Для обґрунтування методики внутрішнього контролю дебіторської заборгованості

Джерело: складено та узагальнено автором

Важливу нормативно-правову основу для формування договірних взаємовідносин між суб'єктами господарювання та їх контрагентами становить Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV, положення якого містять загальні засади укладення договорів про надання послуг. Зазначені норми є фундаментальними для правового забезпечення господарської діяльності підприємств у частині регулювання дебіторської заборгованості.

Одним із найбільш проблемних аспектів обліку дебіторської заборгованості є облік безнадійної заборгованості, що виникає внаслідок зниження платоспроможності контрагентів. Правове тлумачення цього явища наведено у підпункті 14.1.11 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України, де серед підстав для визнання заборгованості безнадійною визначено, зокрема, сплив строку позовної давності за відповідними зобов'язаннями.

Згідно з положеннями НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», інформація про дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) повинна бути розкрита у Звіті про фінансові результати, а дебіторська заборгованість – у балансі на початок і кінець звітного періоду у складі активів. Це забезпечує повноту та достовірність фінансової інформації, що використовується як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами звітності.

У фінансовій звітності підприємства дебіторська заборгованість класифікується як складова активів балансу та відображається у відповідних статтях. Зокрема, у балансі дебіторська заборгованість представлена в таких позиціях:

- 1) рядок 1040 – довгострокова дебіторська заборгованість;
- 2) рядок 1125 – дебіторська заборгованість за реалізовану продукцію, товари, виконані роботи та надані послуги;
- 3) рядок 1130 – дебіторська заборгованість за виданими авансами;
- 4) рядок 1135 – заборгованість за розрахунками з бюджетом;
- 5) рядок 1155 – інша поточна дебіторська заборгованість.

Згідно з пунктом 4 НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти», дебіторською заборгованістю, що не призначена для перепродажу, вважається така, що виникла в результаті надання фінансових ресурсів, передачі активів, виконання робіт або надання послуг безпосередньо боржнику та не відповідає критеріям фінансового активу, призначеного для подальшого перепродажу.

У Звіті про фінансові результати у статті «Інші операційні витрати» (рядок 2180) відображаються витрати на формування резерву сумнівних боргів, а також суми безнадійної дебіторської заборгованості, списаної з балансу відповідно до вимог пункту 11 НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

У примітках до фінансової звітності подається деталізована інформація щодо дебіторської заборгованості:

- 1) за довгостроковою дебіторською заборгованістю – зазначається перелік боржників із відповідними сумами;
- 2) за заборгованістю пов'язаних сторін – наводиться інформація про внутрішньо-групову заборгованість дочірніх і асоційованих компаній;
- 3) за іншою заборгованістю – деталізується її структура та суми;
- 4) описується методика формування резерву сумнівних боргів;
- 5) зазначається залишок резерву сумнівних боргів за кожною статтею короткострокової дебіторської заборгованості, а також порядок його формування та використання протягом звітного періоду.

Такий підхід забезпечує прозорість обліку дебіторської заборгованості та підвищує достовірність фінансової інформації.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» встановлює критерії визнання доходу від реалізації товарно-матеріальних цінностей і надання послуг. Важливо зауважити, що обсяги доходів від реалізації не підлягають коригуванню на суму безнадійної дебіторської заборгованості та створених резервів сумнівних боргів. Зазначені суми відображаються у складі витрат підприємства згідно з вимогами облікової політики та чинного нормативно-правового регулювання.

2.3. Документальне оформлення операцій з дебіторською заборгованістю

Первинний облік розрахунків з дебіторами становить собою систему документального фіксування та контролю фінансово-господарських операцій, що виникають у процесі взаємодії підприємства з контрагентами (дебіторами). Цей процес охоплює реєстрацію господарських фактів, належне ведення облікових реєстрів, збереження первинної документації та моніторинг виконання фінансових зобов'язань.

Факт виникнення дебіторської заборгованості покупців і замовників документується відповідно оформленими правовими та первинними бухгалтерськими документами, зокрема договорами, накладними, актами приймання-передачі робіт або послуг тощо.

До складу первинної документації з обліку розрахунків з дебіторами входять основні документи, що підтверджують здійснення фінансових операцій між підприємством і його клієнтами. Основні з них наведено в таблиці 2.2.

Первинні документи відіграють ключову роль у забезпеченні достовірного бухгалтерського обліку та ефективного контролю за розрахунками з дебіторами. Вони також слугують доказовою базою при вирішенні потенційних суперечок між підприємством і його контрагентами.

Основним юридичним документом, що регламентує договірні відносини між ТОВ «Палміра Трейд» і підприємством-покупцем, є договір (у випадку вітчизняних контрагентів) або контракт (при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності). У змісті такого документа зазначаються: найменування сторін, їхні адреси та банківські реквізити, форма та порядок розрахунків, найменування продукції (робіт, послуг), її ціна і загальна вартість, строки та умови поставки (передачі), а також відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань.

Первинні документи для оформлення операцій з дебіторською заборгованістю

Вид дебіторської заборгованості	Первинні документи
Розрахунки з покупцями та замовниками (рахунок 36)	Договір, товарно-транспортна накладна, рахунок-фактура, акт виконаних робіт (наданих послуг), акт звірки, платіжна інструкція, виписка банку, вексель, прибутковий касовий ордер, бухгалтерська довідка, розрахунок курсових різниць
Розрахунки за виданими авансами (субрахунок 371)	Договір постачання, товарно-транспортна накладна, бухгалтерська довідка
Розрахунки з підзвітними особами (субрахунок 372)	Звіт про використання коштів, прибутковий та видатковий касові ордери, платіжна відомість, накладна
Розрахунки за нарахованими доходами (субрахунок 373)	Розрахунок дивідендів, відсотків, роялті, платіжна відомість, видатковий касовий ордер
Розрахунки за претензіями (субрахунок 374)	Претензія, рішення суду, акт звірки, комерційний акт, платіжна інструкція, банківська виписка
Розрахунки за відшкодуванням збитків (субрахунок 375)	Акт, інвентаризаційний опис, порівняльна відомість, судове рішення, бухгалтерська довідка, банківська виписка
Розрахунки за позиками членам кредитних спілок (субрахунок 376)	Кредитний договір, видатковий касовий ордер, платіжна відомість
Розрахунки з іншими дебіторами (субрахунок 377)	Доручення-зобов'язання, кредитний договір, накладні, рішення суду, виписка банку, бухгалтерська довідка, документи щодо акцій
Заборгованість за майно у фінансовій оренді	Договір оренди, акт приймання-передачі, розрахунок амортизації, бухгалтерська довідка, розрахунок орендної плати
Розрахунки за допомогою векселів	Прибутковий касовий ордер, платіжна інструкція, банківська виписка, акт списання втрачених векселів

Джерело: складено та узагальнено автором

Залежно від умов договору, під час передачі готової продукції, надання послуг ТОВ «Палміра Трейд» оформлює відповідні первинні документи. До них належать: накладна, товарно-транспортна накладна (ТТН), пакувальний лист, податкова накладна, рахунок-фактура, платіжна вимога-доручення, акт приймання-передачі виконаних робіт або наданих послуг. У зазначених документах обов'язково фіксуються: найменування сторін, дата та номер документа, характеристика продукції (робіт, послуг), її кількісні та вартісні показники, сума податку на додану вартість (ПДВ), реквізити для здійснення

розрахунків, а також підписи відповідальних осіб, що підтверджують факт здійснення господарської операції.

Рахунок-фактура формується за типовим шаблоном у бухгалтерському програмному забезпеченні на підставі обсягу наданих послуг. Документ підписується уповноваженою особою підприємства, засвідчується печаткою та передається представникові споживача під підпис.

На основі рахунку програмне забезпечення забезпечує можливість автоматизованого створення видаткової накладної або Акту виконаних робіт (наданих послуг). У подальшому, відповідно до наявних накладних, у системі бухгалтерського обліку формується «Акт надання послуг», який підписується виконавцем, затверджується уповноваженою особою підприємства та засвідчується печаткою. Перелік посадових осіб, відповідальних за своєчасну підготовку, підписання, передачу рахунків, а також за контрольні показники та якісне надання послуг споживачам, визначається відповідним розпорядчим документом, затвердженим керівником підприємства.

На підприємстві ТОВ «Палміра Трейд» за структурним підрозділом відділу збуту закріплюється керівник групи бухгалтерського обліку. У межах функціональних обов'язків ця особа протягом трьох робочих днів передає відповідальним бухгалтерам необхідний пакет документів для здійснення розрахунків із покупцем, а також організовує процес їхнього формування та подальшого зберігання. На кожного контрагента, незалежно від його правового статусу (фізична або юридична особа), відкривається окрема облікова справа, у якій систематизуються документи, що підтверджують здійснені взаєморозрахунки. Такий підхід забезпечує раціоналізацію документообігу та суттєво скорочує час на пошук необхідних матеріалів.

Усі ключові документи, які забезпечують ведення обліку дебіторської заборгованості, автоматично генеруються в обліковій системі підприємства. Вони повністю відповідають нормативним вимогам щодо оформлення первинної документації та забезпечують коректне відображення розрахунків за господарськими операціями в момент їх здійснення.

У межах бухгалтерської облікової бази ці документи систематизуються за відповідними категоріями для узагальнення облікової інформації, зокрема: реєстр виставлених рахунків, облік виконаних робіт, податкові накладні. Окремо формується реєстр укладених договорів, який впорядковується за датою укладення з послідовним зазначенням номера договору, а також імені споживача.

2.4. Синтетичний та аналітичний облік дебіторської заборгованості

Синтетичний облік розрахунків з дебіторами організовано відповідно до вимог НП(С)БО «Дебіторська заборгованість» та на основі робочого плану рахунків, затвердженого на підприємстві. Синтетичний та аналітичний облік дебіторської заборгованості є взаємодоповнюючими складовими бухгалтерського обліку на підприємстві. Синтетичний облік забезпечує узагальнення фінансової інформації за окремими рахунками, тоді як аналітичний облік передбачає детальний аналіз дебіторської заборгованості за кожним контрагентом окремо. Основним документом аналітичного обліку дебіторської заборгованості є оборотно-сальдова відомість, яка містить перелік дебіторів та суму їх заборгованості на звітну дату. У разі погашення заборгованості покупцем, він автоматично виключається зі списку боржників і не враховується як боржник підприємства. Етапи синтетичного обліку дебіторської заборгованості наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Етапи синтетичного обліку дебіторської заборгованості

Етап обліку	Зміст етапу
Формування рахунку дебіторської заборгованості	Відображення суми дебіторської заборгованості у відповідному обліковому рахунку.
Формування реєстру дебіторів	Ведення сукупного обліку дебіторської заборгованості за всіма контрагентами з узагальненням інформації за окремими групами клієнтів.
Формування синтетичних звітів	Підготовка фінансових звітів (зокрема балансу), що відображають загальну суму дебіторської заборгованості та її розподіл за клієнтами.

Джерело: складено та узагальнено автором

Для обліку дебіторської заборгованості використовують низку рахунків, які схематично наведено на рисунку 2.1.

Рис. 2.1. Схематичне зображення рахунків, що використовуються для обліку дебіторської заборгованості

Джерело: складено та узагальнено автором

Рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» призначений для обліку дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в процесі нормального операційного циклу та підлягає погашенню після дванадцяти місяців з дати балансу. Крім того, цей рахунок використовується для обліку активів, які, як очікується, не будуть використані протягом дванадцяти місяців з дати балансу, а також для інших необоротних активів, що не знайшли відображення на інших рахунках обліку необоротних активів.

Поточна дебіторська заборгованість обліковується на таких рахунках, як:

– рахунок 34 «Короткострокові векселі одержані» використовується для обліку заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та інші операції, яка забезпечена вексями;

– рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» призначений для узагальнення інформації щодо розрахунків з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи та послуги, за винятком заборгованості, забезпеченої векселем;

– рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами» застосовується для обліку поточної дебіторської заборгованості за авансами виданими, нарахованими доходами, претензіями, відшкодуванням завданих збитків, позиками членам кредитних спілок та іншими операціями.

Таблиця 2.4

**Кореспонденція розрахунків з покупцями та замовниками на ТОВ
«Палміра Трейд»**

№ з/п	Зміст господарської операції	Дт	Кт
	Перша подія — реалізація продукції		
1	Здійснено відвантаження товарної продукції покупцеві	361	701
2	Відображено податкові зобов'язання з податку на додану вартість	701	641/ПДВ
3	Віднесено на витрати собівартість реалізованої продукції	901	26
4	Отримано оплату за відвантажену продукцію від покупця	311	361
	Друга подія — надходження передоплати		
5	Отримано авансовий платіж за поставку продукції	311	681
6	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ на суму передоплати	643/ПДВ	641/ПДВ
7	Передано продукцію покупцеві відповідно до попередньої оплати	361	701
8	Сторновано раніше відображене податкове зобов'язання	701	643/ПДВ
9	Проведено залік взаємної заборгованості між сторонами	681	361
10	Списано фактичну собівартість відвантаженої продукції	901	26

Джерело: складено та узагальнено автором

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві здійснюється в розрізі кожного контрагента та окремо за кожною платіжною операцією відповідно до положень, визначених у наказі про облікову політику. У відповідних регістрах обліку відображається інформація про найменування дебіторів, дату та документи, що підтверджують виникнення дебіторської заборгованості, її суму, а також дату та первинні документи, які засвідчують її погашення.

Також у випадках переplat застосовуються рахунки 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 64 «Розрахунки за податками й платежами», 65 «Розрахунки за страхуванням» та 66 «Розрахунки за виплатами працівникам».

У ТОВ «Палміра Трейд» до рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відкриті відповідні субрахунки: 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» та 362 «Розрахунки з іноземними покупцями». Для обліку отриманих авансових платежів використовується рахунок 681 «Розрахунки за авансами одержаними», кошти з якого переносяться на рахунок 36 у момент відвантаження продукції.

2.5. Напрями удосконалення обліку дебіторської заборгованості

Підприємство може мати дебіторську заборгованість у процесі здійснення операцій з дебіторами (боржниками). Статистичні дані щодо динаміки дебіторської заборгованості свідчать про її щорічне зростання на підприємствах. Наявність такої заборгованості істотно впливає на ліквідність активів, фінансовий стан і платоспроможність підприємства. Стан бухгалтерського обліку може погіршуватися через неналежну організацію облікових процесів, однак правильне ведення обліку дебіторської заборгованості дозволяє ефективніше управляти сумами боргу, строками їх погашення та зменшувати ризик формування безнадійної заборгованості. З

огляду на це, кожне підприємство зацікавлене в оптимізації управління дебіторською заборгованістю, зокрема через забезпечення формування достовірної та своєчасної облікової інформації щодо стану розрахунків із різними дебіторами.

Порядок визнання дебіторської заборгованості як активу та її оцінка мають відповідати вимогам концепції управління вартістю підприємства. Особливу увагу слід приділяти розкриттю інформації про резерв сумнівних боргів (РСБ), керуючись принципом обачності. Зміни в обліковій політиці підприємства можуть вноситися лише у випадках, передбачених національними стандартами бухгалтерського обліку, які поділяються на обов'язкові та такі, що здійснюються на розсуд підприємства.

При підготовці обліково-аналітичної інформації щодо дебіторської заборгованості необхідно також ідентифікувати причини її виникнення та зростання. Якщо зовнішні чинники не перебувають під контролем підприємства і обмежити їхній вплив на діяльність неможливо, то внутрішні чинники, які залежать від ефективності організаційних процесів у межах підприємства, можуть бути мінімізовані шляхом впровадження належної системи управління. Саме тому на підприємствах слід приділяти значну увагу вдосконаленню обліку дебіторської заборгованості через впровадження ефективної системи управління, яка безпосередньо впливає на рівень рентабельності підприємства. Для досягнення цієї мети доцільно здійснювати такі заходи:

- визначення основних критеріїв надання торговельного кредиту;
- контроль за рівнем дебіторської заборгованості;
- класифікація дебіторської заборгованості за категоріями;
- аналіз основних груп споживачів, збереження яких є пріоритетним;
- проведення періодичного аналізу платоспроможності дебіторів;
- ідентифікація контрагентів з ознаками неплатоспроможності, яким необхідно направляти термінові вимоги щодо погашення заборгованості;

- визначення типів активів, що можуть спричинити виникнення заборгованості;

- застосування сучасних методів управління дебіторською заборгованістю.

Удосконалення системи відбору потенційних замовників та покупців дає змогу підприємству здійснювати попередню оцінку їхньої здатності своєчасно виконувати зобов'язання. Фактори, які впливають на рішення підприємства щодо співпраці з дебіторами, можуть включати:

- низький рівень платіжної дисципліни покупця;
- нестачу фінансових ресурсів або зниження платоспроможності клієнтів;
- порушення дисципліни розрахунків і платежів;
- формування кредитного рейтингу клієнта, який відображає ступінь його надійності.

Водночас, слід зазначити, що навіть найретельніший відбір клієнтів не гарантує, що всі покупці здійснять погашення заборгованості у встановлені строки.

Рекомендується включити до договору додаткові умови щодо комерційного кредитування, а також передбачити систему штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань покупцями. Як альтернативні форми оплати можуть застосовуватися:

- аванс у негрошовій формі (високоліквідні цінні папери, товари або активи, які можуть бути оперативно конвертовані у грошові кошти);
- біржові операції, при яких підприємство за певних умов може обміняти товарно-матеріальні цінності на власну продукцію. Угода про обмін оформлюється в межах єдиного договору, де оцінка товарів і послуг здійснюється на основі договірної вартості.

Важливим аспектом організації бухгалтерського обліку є розробка функціонального робочого плану рахунків, який кожне підприємство формує з урахуванням специфіки своєї діяльності. При веденні розрахунків з

дебіторами застосовуються рахунки 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» та 37 «Розрахунки з різними дебіторами». На нашу думку, доцільним є відкриття додаткових субрахунків до зазначених рахунків з метою підвищення аналітичності обліку.

Зокрема, рекомендується додати субрахунок 365 «Розрахунки з відстроченим платежем» до рахунку 36, що дозволить акумулювати інформацію про дебіторську заборгованість за умов відстрочення виконання зобов'язань відповідно до укладеного договору, та чітко визначати розмір боргу для нарахування резерву сумнівних боргів (РСБ). Оскільки рахунок 36 містить субрахунки 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» та 362 «Розрахунки з іноземними покупцями», рекомендується впровадити також субрахунки 366 «Розрахунки з вітчизняними замовниками» і 367 «Розрахунки з іноземними замовниками» для більш детальної аналітики розрахунків, що дозволить відокремити операції з замовниками від операцій з покупцями, розподіляючи готову продукцію і реалізовані товари відповідно.

Рис. 2.2. Пропоновані нові субрахунки для ТОВ «Палміра Трейд»

Джерело: складено та узагальнено автором

До субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами» доцільно додати субрахунки 3711 «Розрахунки за виданими авансами постачальникам» та 3712 «Розрахунки за виданими авансами підзвітним особам». Аналогічно, до субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами» слід впровадити субрахунки 3721 «Розрахунки за службовими відрядженнями», 3722 «Розрахунки за реалізацію продукції» та 3723 «Утримання із заробітної плати неповернутих сум» для деталізації різних видів розрахунків та підвищення аналітичної складової облікової інформації.

Отже, запропоновані заходи щодо вдосконалення організації обліку сприятимуть підвищенню ефективності управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

Висновки до розділу 2

На основі проведеного дослідження можемо сформулювати наступні висновки:

1. обліковий підхід орієнтований на трактування дебіторської заборгованості як об'єкта бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Залежно від специфіки визнання в обліку, дебіторська заборгованість може набувати форми грошових коштів до отримання (I група авторів), інвестицій в обігові активи (VI група), або ж коштів у розрахунках (V група). Такий підхід забезпечує адекватне відображення дебіторської заборгованості у звітності підприємства, що є важливим для користувачів фінансової інформації.

2. Відображення дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку регламентується низкою нормативно-правових актів, серед яких провідне місце займають Податковий кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), зокрема НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

3. Основним юридичним документом, що регламентує договірні відносини між ТОВ «Палміра Трейд» і підприємством-покупцем, є договір (у випадку вітчизняних контрагентів) або контракт (при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності). У змісті такого документа зазначаються: найменування сторін, їхні адреси та банківські реквізити, форма та порядок розрахунків, найменування продукції (робіт, послуг), її ціна і загальна вартість, строки та умови поставки (передачі), а також відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань.

4. рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» відіграє важливу роль у системі бухгалтерського обліку, забезпечуючи належне відображення зобов'язань, що виникають поза межами нормального операційного циклу підприємства та мають строк погашення

понад дванадцять місяців з дати балансу. Водночас, облік поточної дебіторської заборгованості здійснюється на окремих рахунках, зокрема 34, 36 і 37, залежно від характеру операцій, що дозволяє ефективно контролювати розрахунки з контрагентами.

5. рекомендується додати субрахунок 365 «Розрахунки з відстроченим платежем» до рахунку 36, що дозволить акумулювати інформацію про дебіторську заборгованість за умов відстрочення виконання зобов'язань відповідно до укладеного договору, та чітко визначати розмір боргу для нарахування резерву сумнівних боргів (РСБ). Оскільки рахунок 36 містить субрахунки 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» та 362 «Розрахунки з іноземними покупцями», рекомендується впровадити також субрахунки 366 «Розрахунки з вітчизняними замовниками» і 367 «Розрахунки з іноземними замовниками» для більш детальної аналітики розрахунків, що дозволить відокремити операції з замовниками від операцій з покупцями, розподіляючи готову продукцію і реалізовані товари відповідно.

РОЗДІЛ 3

АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ПАЛМІРА ТРЕЙД»

3.1. Мета, завдання та джерела аудиту дебіторської заборгованості

Метою аудиту дебіторської заборгованості є встановлення достовірності інформації про стан розрахунків, а також повноти й своєчасності відображення відповідних даних у зведених документах та облікових регістрах, що забезпечує правильність ведення обліку розрахунків відповідно до прийнятої облікової політики. Відповідно до Міжнародних стандартів аудиту, зокрема «Ціль і основні принципи аудиту фінансової звітності», метою аудиту є формулювання незалежної професійної думки аудитора щодо адекватності та правильності відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства.

Основними завданнями аудиту дебіторської заборгованості є [31]:

- забезпечення дотримання вимог чинного законодавства у сфері розрахунків з боржниками;
- встановлення законності виникнення дебіторської заборгованості підприємства;
- перевірка своєчасності її погашення;
- оцінка правильності ведення зведеного та аналітичного обліку розрахунків з дебіторами;
- контроль наявності та коректності оформлення документів, що підтверджують факт виникнення або погашення заборгованості;
- перевірка правильності оцінки дебіторської заборгованості та обґрунтованості розрахунку резерву сумнівних боргів;
- визначення відповідності класифікації дебіторської заборгованості вимогам бухгалтерських нормативів, зокрема НП (С)БО № 10 «Дебіторська заборгованість»;

- контроль правильності списання заборгованості за простроченими зобов'язаннями після закінчення строку позовної давності;
- оцінка доцільності заходів, що здійснюються підприємством з метою усунення причин простроченої заборгованості;
- перевірка дотримання законодавства щодо розрахунків з відповідальними особами та коректності їх відображення у бухгалтерському обліку;
- встановлення достовірності показників фінансової звітності, пов'язаних із дебіторською заборгованістю, та забезпечення належного розкриття інформації у примітках до річних фінансових звітів.

Об'єктом аудиту є розрахункові операції з покупцями та замовниками, отримані підприємством передоплати, претензії та відшкодування матеріальних збитків, а також розрахунки з відповідальними особами підприємства[33].

Інформаційною базою для проведення аудиту дебіторської заборгованості слугують:

- вимоги нормативно-правових актів щодо обліку дебіторської заборгованості;
- наказ про облікову політику підприємства;
- первинні документи (рахунки-фактури, накладні, касові документи, банківські виписки тощо);
- договори на поставку продукції та надання послуг;
- реєстри синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з дебіторами;
- фінансова звітність та примітки до неї (Баланс ф.1, Звіт про фінансові результати ф.2, Звіт про рух грошових коштів ф.3, Примітки до річної фінансової звітності ф.5);
- відповіді на аудиторські запити;
- інформація, отримана в процесі аудиторської перевірки;

- аудиторські висновки, акти ревізій та інші документи, що узагальнюють результати контролю;
- документи претензійно-позовних справ.

Аудит дебіторської заборгованості має на меті підтвердити, що відображені в бухгалтерських книгах зобов'язання є автентичними та відповідають сумах, зазначеним у балансі підприємства. Аудитори зобов'язані перевірити адекватність і реалістичність резервів за безнадійними боргами, виключаючи їх можливе завищення. Також необхідно підтвердити достовірність фактів щодо кредитів і повернень за повернені товари. Аудитор повинен упевнитися у наявності та ефективності функціонування внутрішніх контрольних механізмів. Особлива увага приділяється тестуванню заходів захисту платіжних операцій, включно із запобіганням шахрайствам, пов'язаним із готівковими коштами та чеками, такими як скімінг чи незаконне привласнення[30;31].

Отже, у процесі аудиту дебіторської заборгованості необхідно вирішити такі ключові завдання:

- 1) перевірка дотримання процедур обліку виникнення дебіторської заборгованості;
- 2) підтвердження ефективності внутрішнього контролю, який забезпечує достовірність відображення показників у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності;
- 3) підтвердження відповідності проведених бухгалтерських операцій чинним нормативно-правовим актам;
- 4) перевірка наявності розрахункових документів відповідно до облікової політики підприємства та вимог законодавства;
- 5) контроль своєчасності погашення дебіторської заборгованості.

Об'єктами аудиту дебіторської заборгованості є[29;30]:

- нормативні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, якими керується підприємство при веденні обліку розрахунків з дебіторами;

- бухгалтерські рахунки та структура аналітичних рахунків з обліку дебіторської заборгованості;
- порядок проведення інвентаризації розрахунків;
- порядок формування резерву сумнівних боргів;
- форми бланків документів, реєстрів обліку та звітності;
- форми векселів і цінних паперів;
- строки подання документів до бухгалтерії для пред'явлення рахунків і векселів.

Таким чином, метою аудиту дебіторської заборгованості є встановлення достовірності інформації про стан розрахунків, повноти та своєчасності відображення даних у зведених документах і облікових реєстрах, а також правильності ведення обліку розрахунків відповідно до прийнятої облікової політики. Відповідно до Міжнародних стандартів аудиту «Ціль і основні принципи аудиту фінансової звітності», метою аудиту є формування незалежної професійної думки аудитора щодо достовірності відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства. Аудит дебіторської заборгованості має на меті підтвердити, що зобов'язання, зафіксовані в бухгалтерських документах, є автентичними та відповідають сумам, наведеним у балансі підприємства. Аудитор має забезпечити наявність і ефективне функціонування внутрішніх засобів контролю, а також протестувати заходи захисту платіжних операцій, зокрема щодо готівкових коштів і чеків, для запобігання шахрайству та незаконному привласненню.

3.2. Методика аудиту дебіторської заборгованості

Дебіторська заборгованість істотно впливає на ліквідність, платоспроможність і загальний фінансовий стан суб'єкта господарювання, а її неконтрольоване зростання може призвести до втрати активів і фінансових ризиків. У цьому контексті аудит дебіторської заборгованості виступає

важливим інструментом перевірки достовірності фінансової звітності, виявлення потенційних викривлень, порушень або недоліків у системі внутрішнього контролю.

Методика аудиту дебіторської заборгованості являє собою сукупність організаційних і процедурних заходів, спрямованих на всебічну оцінку відповідних активів підприємства. Її ефективність залежить від професійної компетентності аудитора, правильного планування перевірки, застосування сучасних методів збору та аналізу аудиторських доказів, а також дотримання вимог Міжнародних стандартів аудиту.

Доцільним є систематичне структурування процесу аудиту дебіторської заборгованості на шість послідовних етапів із детальним аналізом кожного з них.

Перший етап передбачає прийняття замовника аудиту. На цьому етапі аудиторам слід:

- 1) ознайомитися зі специфікою діяльності суб'єкта господарювання;
- 2) перевірити дотримання принципу незалежності аудиторської фірми;
- 3) проаналізувати організацію бухгалтерського обліку та облікову політику підприємства;
- 4) отримати інформацію щодо результатів попередніх аудиторських перевірок;
- 5) дослідити фінансову звітність з метою розрахунку вартості аудиторських послуг із урахуванням попередньо визначеного бюджету часу та кадрового складу виконавців.

На цьому етапі обов'язковими є процедурні заходи з підписання кожним членом аудиторської групи, її керівником та відповідальною за контроль якості перевірки особою письмових заяв про незалежність та зобов'язання щодо дотримання конфіденційності. Також проводиться інструктаж персоналу щодо порядку виконання аудиторського завдання.

Другий етап охоплює попереднє планування аудиторських процедур. У межах цього етапу аудитори здійснюють тестування з метою оцінки внутрішніх економічних ризиків, ризиків облікової системи, ефективності внутрішнього контролю, а також рівня аудиторського ризику. Проведення зазначених процедур дозволяє визначити ймовірність наявності суттєвих викривлень у статтях дебіторської заборгованості, які можуть залишитися неідентифікованими та вплинути на достовірність фінансової звітності й оцінку фінансового стану підприємства.

Результатом цього етапу є формування загального плану аудиту, який містить визначення цілей, завдань і методичного забезпечення перевірки.

Другий етап аудиту дебіторської заборгованості включає:

- проведення процедур оцінки ризиків;
- розподіл суттєвості за статтями дебіторської заборгованості;
- формування загального плану аудиту;
- складання програми аудиторської перевірки;
- тестування системи бухгалтерського обліку.

Загальний план аудиту дебіторської заборгованості є ключовим організаційно-методичним документом, що відображає логічну послідовність усіх етапів перевірки та враховує специфіку діяльності підприємства, обсяг перевірки, її складність, а також обрані методи й аудиторські прийоми. План розробляється на весь період аудиторської перевірки.

Аудиторський план щодо перевірки дебіторської заборгованості має включати узагальнений перелік процедур, виконання яких забезпечує отримання аудитором достатніх і належних доказів для формування обґрунтованої думки про достовірність відповідних показників фінансової звітності. Важливо зазначити, що уніфікованої методики аудиту дебіторської заборгованості не існує, тому доцільним є розроблення індивідуального плану, який би відповідав сучасним вимогам до якості аудиторських послуг.

Формування аудиторського плану повинно враховувати чинники, що обмежують часові та ресурсні можливості суб'єкта господарювання. У цьому

контексті доцільно впроваджувати оптимальну кількість взаємопов'язаних процедур, що мають високу інформативність і забезпечують комплексну перевірку. В основі програми контролю якості аудиту мають бути чітко сформульовані цілі, які визначають зміст та спрямованість кожного етапу аудиторської перевірки.

Під час здійснення аудиту дебіторської заборгованості важливо звернути увагу на такі аспекти:

- 1) на дату складання балансу дебіторська заборгованість повинна мати належне правове підґрунтя і бути коректно оціненою як актив підприємства;
- 2) обсяги дебіторської заборгованості мають відповідати реальним господарським операціям і бути відображені у фінансовій звітності у відповідний звітний період;
- 3) інформація про заборгованість пов'язаних сторін повинна бути розкрита у повному обсязі відповідно до чинного законодавства та стандартів фінансової звітності;
- 4) необхідно створити резерв сумнівних боргів у достатньому розмірі та відобразити його у звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід);
- 5) класифікація дебіторської заборгованості у фінансовій звітності має відповідати положенням облікової політики підприємства.

На основі систематизованої інформації щодо обліку розрахунків із дебіторами пропонується структура програми аудиту, яка передбачена у таблиці Б.1 Додатку Б.

Особливістю даної програми є поєднання аудиторських процедур з оцінкою рівня ризику для кожної з них. Високий рівень ризику передбачає ймовірність виникнення суттєвих викривлень в облікових даних, які аудитору необхідно ідентифікувати та оцінити в процесі перевірки.

У результаті виконання першого та другого етапів аудиторської перевірки аудиторами формується вичерпний перелік документації та інформації, необхідної для забезпечення належної якості аудиторських

процедур. Для отримання такої інформації доцільно звернутися до керівника підприємства з офіційним письмовим запитом, у якому має бути чітко вказано перелік необхідних даних. У запиті також слід підкреслити дотримання принципу конфіденційності щодо отриманої інформації.

Третій етап аудиту є перевірочним та реалізується відповідно до програми аудиту, розробленої на попередньому етапі. На цьому етапі здійснюється аналіз дебіторської заборгованості шляхом співставлення її початкового сальдо з кінцевим сальдо попереднього звітного періоду. Для забезпечення достовірності перевірки на кінець звітного періоду застосовується контрольний лист. Обліковий залишок на рахунку має бути підтверджений первинними бухгалтерськими документами, які засвідчують фактичність відповідної господарської операції. Одним із найбільш ефективних інструментів забезпечення повноти та достовірності інформації щодо дебіторської заборгованості є проведення зустрічної перевірки.

У рамках третього етапу доцільно здійснити такі процедури:

- a) тестування відповідності залишків на бухгалтерських рахунках;
- b) оцінювання дотримання норм чинного законодавства;
- c) перевірка відповідності облікової політики підприємства вимогам нормативно-правових актів;
- d) тестування системи внутрішнього контролю щодо обліку дебіторської заборгованості;
- e) оформлення робочих документів аудитора за результатами фактичної перевірки;
- f) здійснення аудиторських вибірок за даними розрахунків з дебіторами.

На четвертому етапі аудиту доцільним є застосування визначених аналітичних процедур, зокрема:

- проведення тесту на безперервність діяльності підприємства;
- виконання комплексного аналітичного аналізу показників;

– виявлення та класифікація помилок, формування висновків щодо доцільності їх коригування у фінансовій звітності.

Визначення розрахункових коефіцієнтів, що характеризують стан дебіторської заборгованості підприємства, є важливим етапом аудиторської перевірки. Інформаційною базою для обчислення відповідних показників слугують дані аналітичного обліку, бухгалтерського балансу та приміток до фінансової звітності. На нашу думку, сукупність зазначених джерел дозволяє сформулювати об'єктивне уявлення про фактичний стан дебіторської заборгованості на звітну дату.

На цьому етапі аудиторам також необхідно здійснити оцінювання ризиків безперервності діяльності підприємства, а також дослідити події, що мали місце між датою складання балансу та датою підписання аудиторського висновку, визначаючи їх суттєвість для фінансової звітності. Усі виявлені під час аудиту невідповідності мають бути задокументовані у спеціальному документі, в якому слід надати аналітичну оцінку їх впливу на достовірність фінансової звітності та обґрунтувати необхідність внесення коригувань або перегляду попередніх висновків.

Передостаннім, завершальним за змістом, етапом аудиту розрахунків з дебіторами є підсумковий етап, у межах якого здійснюються такі процедури:

- порівняння виявлених порушень із розрахованим рівнем суттєвості;
- контрольна перевірка повноти та якості оформлення робочих документів аудитора;
- складання протоколу обговорення результатів перевірки.

На п'ятому етапі аудитор повинен мати повне розуміння діяльності підприємства, зокрема всіх його основних виробничо-господарських процесів. Він зобов'язаний провести весь комплекс передбачених аналітичних процедур і процедур по суті, а також забезпечити ретельну перевірку виконання аудиторських процедур на предмет їх повноти та належного відображення в робочих документах. Здійснюється також контроль дотримання процедур

забезпечення якості аудиторського завдання та співставлення виявлених порушень із рівнем суттєвості, визначеним на попередніх етапах перевірки.

Невід'ємною складовою успішної оцінки стану дебіторської заборгованості є аналіз облікової політики підприємства щодо методологічних підходів до її відображення у фінансовому обліку. Саме ця політика формує основу для розуміння економічної сутності дебіторської заборгованості та оцінювання її фінансових наслідків.

Шостий етап аудиту полягає у формуванні аудиторського висновку. На основі достатніх аудиторських доказів здійснюється комплексний аналіз виявлених порушень та результатів аналітичних процедур, які доводяться до відома керівного персоналу підприємства. На цьому етапі приймаються рішення щодо усунення виявлених недоліків, а також обговорюються питання погодження з ними. Крім того, передбачено оцінку ефективності роботи працівників, якість керівництва аудиторською групою та готовність до виконання поставлених завдань. Узагальнюючи інформацію, отриману в ході перевірки, аудитор складає висновок про достовірність фінансової звітності, зокрема щодо показників дебіторської заборгованості.

Плануючи та виконуючи аудиторські процедури, оцінюючи отримані матеріали й представляючи результати аудиту дебіторської заборгованості, аудитор повинен враховувати можливі наслідки недотримання клієнтом чинного законодавства України та нормативних актів, які можуть спричинити спотворення фінансової звітності та суттєво вплинути на фінансові результати підприємства.

Аудиторські висновки з системних питань мають вирішальне значення для формування загального сприйняття бухгалтерської звітності аудиторами. Інформація, отримана на цьому етапі, узгоджується з рештою аудиторських процедур. Вкрай важливо, щоб аудитор мав глибоке розуміння системи обліку дебіторської заборгованості та внутрішнього контролю, що забезпечує ефективне планування перевірок і розробку адекватних методів аудиту. Застосування професійних знань дозволяє аудитору оцінити аудиторські

ризиків та розробити відповідні процедури, спрямовані на зниження ризиків до прийняттого рівня.

Таким чином, методика аудиту дебіторської заборгованості являє собою структурований процес аудиту дебіторської заборгованості у вигляді шести послідовних етапів. Перший етап включає прийом клієнта, на якому доцільно ознайомитися з видом діяльності підприємства, перевірити незалежність аудиторської фірми, вивчити організацію бухгалтерського обліку та облікову політику, отримати інформацію про результати попередніх аудитів, а також проаналізувати фінансову звітність для визначення вартості аудиторських послуг з урахуванням необхідного часу і складу аудиторського персоналу. Другий етап складається з попереднього планування, під час якого застосовуються тестові процедури для оцінки економічних ризиків, ризиків системи обліку, внутрішнього контролю та аудиторських ризиків. Третій етап – це безпосередній перевірочний процес, що здійснюється відповідно до плану другого етапу. Четвертий етап передбачає виконання встановлених аналітичних процедур. П'ятий етап вимагає від аудитора глибокого розуміння діяльності підприємства, ознайомлення з усіма виробничими процесами та проведення повного комплексу аналітичних і процедур по суті. Шостий етап завершує процес аудитом формування остаточного аудиторського висновку.

3.3. Напрями вдосконалення аудиту дебіторської заборгованості

Аудит дебіторської заборгованості доцільно розпочинати з комплексної оцінки ризиків, яка передбачає аналіз кредитоспроможності контрагентів і побудову ризик-моделей із використанням сегментації за розміром заборгованості та термінами прострочення [20; 21]. Підвищення надійності результатів аудиту досягається завдяки впровадженню вдосконалених внутрішніх контролів, зокрема завдяки чіткому розмежуванню обов'язків

щодо виставлення рахунків, реєстрації надходжень та проведення банківських звірянь [22; 23].

Застосування сучасних аналітичних інструментів охоплює автоматизований аналіз вікової структури заборгованості, виявлення аномалій у платіжній поведінці (зокрема шахрайських схем типу «lapping»), а також прогнозування ймовірності дефолту за допомогою алгоритмів машинного навчання [20;24]. У цьому контексті особливу роль відіграє безперервний аудит, що реалізується шляхом інтеграції технологій Data Mining і RPA, які забезпечують виявлення критичних відхилень у реальному часі та автоматизоване інформування відповідальних осіб [21; 25].

Регулярне звіряння облікових даних із головною книгою та здійснення процедур зовнішнього документального підтвердження залишків суттєво підвищують достовірність облікової інформації та сприяють своєчасному виявленню розбіжностей [20;21].

Визначимо основні напрямки удосконалення аудиту дебіторської заборгованості на рис. 3.1.

Розглянемо дані напрямки більш детально.

1. Оцінка ризиків і планування аудиту

1.1. Аналіз кредитоспроможності та сегментація дебіторів. У процесі аудиторської перевірки дебіторської заборгованості важливою передумовою ефективного планування є здійснення комплексного аналізу кредитоспроможності контрагентів. Такий аналіз доцільно проводити як стосовно нових клієнтів, так і щодо наявних партнерів, з використанням скорингових моделей, що базуються на системі фінансових коефіцієнтів, історії виконання платіжних зобов'язань та динаміці грошових потоків [20]. Особливого значення набуває сегментація дебіторської заборгованості з урахуванням обсягу заборгованості, строків її прострочення та частоти прострочень. Такий підхід дозволяє виділити групи контрагентів із підвищеним рівнем ризику неповернення, що, у свою чергу, створює підґрунтя для розробки цілеспрямованих аудиторських процедур [21].

Рис. 3.1. Напрямки удосконалення аудиту дебіторської заборгованості
Джерело: складено та узагальнено автором

1.2. Ризик-орієнтоване планування аудиту. Ризик-орієнтований підхід до планування аудиторської перевірки передбачає концентрацію ресурсів на тих напрямках діяльності підприємства, де існує найвищий рівень імовірності суттєвих викривлень. До таких напрямків, зокрема, належать операції з новими контрагентами, значні за обсягом прострочення платежів, а також діяльність у секторах із високим рівнем волатильності [22]. Програма аудиту має передбачати перевірку відповідності процедур внутрішнього контролю не лише внутрішнім нормативам компанії, а й вимогам зовнішнього регулювання, зокрема стандарту МСФЗ 9 щодо обліку фінансових інструментів [20].

2. Посилення внутрішніх контролів і протидія шахрайству:

2.1. Розподіл обов'язків. Запобігання шахрайству у сфері управління дебіторською заборгованістю значною мірою залежить від ефективності внутрішнього контролю, зокрема – від правильного розподілу повноважень. Найкращою практикою є функціональне розмежування обов'язків між

співробітниками, відповідальними за формування рахунків, облік надходжень і банківське звіряння [23]. У випадках обмежених кадрових ресурсів доцільним є впровадження альтернативних контрольних заходів, зокрема ротації посадових обов'язків, перехресних перевірок та подвійного підпису [22].

2.2. Виявлення схем «lapping» та інших видів шахрайства. Сучасні технології аудиту дозволяють підвищити ефективність виявлення шахрайських схем, зокрема таких, як перекриття платежів (lapping). У цьому контексті доцільним є застосування алгоритмів пошуку аномалій у платіжних даних, що дає змогу ідентифікувати нетипові шаблони взаємозаліків між рахунками [24].

Перспективним напрямом є використання технологій оптичного розпізнавання символів (OCR) для автоматичної верифікації первинних документів. Це сприяє зменшенню ризику маніпуляцій із реквізитами та підписами [21].

3. Використання аналітики даних і технологій

3.1. Використання СААТs та RPA. Використання комп'ютеризованих аудиторських технологій (СААТs) уможлиблює здійснення масової перевірки господарських операцій, аналіз вікової структури дебіторської заборгованості та оперативне виявлення відхилень від нормативних параметрів [20].

У поєднанні з роботизованою автоматизацією процесів (RPA) відкриваються нові можливості для безпомилкового зчитування та обробки даних з інтегрованих інформаційних систем (ERP, CRM), що підвищує точність аудиторських висновків [21].

3.2. Прогнозування прострочень із використанням машинного навчання. Використання інструментів машинного навчання в аудиті дозволяє не лише проводити ретроспективний аналіз, а й формувати прогнозні моделі ймовірності прострочення заборгованості як на рівні окремих контрагентів, так і для певних груп дебіторів [20; 26]. Інтеграція таких моделей у бізнес-аналітичні панелі (дашборди) забезпечує гнучке управління процесами

стягнення, оптимізацію кредитної політики та зниження кредитного ризику [25].

4. Безперервний аудит і звіряння:

4.1. Концепція безперервного аудиту. Упровадження концепції безперервного аудиту передбачає перехід до системного моніторингу фінансових операцій у режимі реального часу. Застосування тригерів для автоматичної ескалації у випадках порушення встановлених лімітів дозволяє оперативно реагувати на критичні події, що підвищує рівень прозорості та керованості [21].

4.2. Процедури звіряння та зовнішнього підтвердження. Регулярне звіряння даних субжурналу дебіторської заборгованості з інформацією головної книги та банківських виписок має проводитися на щомісячній або щоквартальній основі [21]. Для забезпечення достовірності облікових даних рекомендується застосовувати процедуру зовнішнього підтвердження залишків (direct confirmation), особливо щодо стратегічно важливих дебіторів [20].

5. Підвищення кваліфікації аудиторів. Удосконалення компетенцій аудиторського персоналу передбачає регулярне навчання з використання сучасних технологій, таких як аналітика даних, машинне навчання та OCR [20]. Для забезпечення практичного застосування знань доцільно розробляти внутрішні методичні матеріали та кейс-стаді щодо виявлення шахрайських схем у сфері обліку дебіторської заборгованості [22].

Таким чином, удосконалення аудиту дебіторської заборгованості повинно ґрунтуватися на комплексному підході, який поєднує детальну оцінку ризиків, застосування ризик-орієнтованого планування та посилення внутрішніх контролів для запобігання шахрайству. Використання сучасних інформаційних технологій, зокрема комп'ютеризованих аудиторських засобів (CAATs), роботизованої автоматизації процесів (RPA) та інструментів машинного навчання, значно підвищує точність і оперативність аудиторських процедур, сприяючи прогнозуванню прострочень та оптимізації управління

кредитним ризиком. Впровадження безперервного аудиту і регулярних процедур звіряння забезпечує своєчасне виявлення і корекцію помилок, підвищуючи рівень прозорості фінансової інформації. Систематичне підвищення кваліфікації аудиторів з урахуванням сучасних технологічних тенденцій є ключовим фактором забезпечення якості та ефективності аудиторської діяльності у сфері дебіторської заборгованості.

Висновки до розділу 3

На основі проведеного дослідження можемо сформулювати наступні висновки:

1. метою аудиту дебіторської заборгованості є встановлення достовірності інформації про стан розрахунків, повноти та своєчасності відображення даних у зведених документах і облікових регістрах, а також правильності ведення обліку розрахунків відповідно до прийнятої облікової політики. Аудитори повинні переконатися у реалістичності і адекватності резервів за безнадійними боргами, виключаючи їх можливе завищення. Необхідно підтвердити достовірність фактів і даних щодо кредитів та повернень за повернені товари. Аудитор має забезпечити наявність і ефективне функціонування внутрішніх засобів контролю, а також протестувати заходи захисту платіжних операцій, зокрема щодо готівкових коштів і чеків, для запобігання шахрайству (скімінгу) та незаконному привласненню;

2. методика аудиту дебіторської заборгованості являє собою структурований процес аудиту дебіторської заборгованості у вигляді шести послідовних етапів. Перший етап включає прийом клієнта, на якому доцільно ознайомитися з видом діяльності підприємства, перевірити незалежність аудиторської фірми, вивчити організацію бухгалтерського обліку та облікову політику, отримати інформацію про результати попередніх аудитів, а також проаналізувати фінансову звітність для визначення вартості аудиторських послуг з урахуванням необхідного часу і складу аудиторського персоналу. Другий етап складається з попереднього планування, під час якого застосовуються тестові процедури для оцінки економічних ризиків, ризиків системи обліку, внутрішнього контролю та аудиторських ризиків. Третій етап – це безпосередній перевірочний процес, що здійснюється відповідно до плану другого етапу. Четвертий етап передбачає виконання встановлених аналітичних процедур. П'ятий етап вимагає від аудитора глибокого розуміння діяльності підприємства, ознайомлення з усіма виробничими процесами та

проведення повного комплексу аналітичних і процедур по суті. Шостий етап завершує процес аудитом формування остаточного аудиторського висновку;

3. удосконалення аудиту дебіторської заборгованості повинно ґрунтуватися на комплексному підході, який поєднує детальну оцінку ризиків, застосування ризик-орієнтованого планування та посилення внутрішніх контролів для запобігання шахрайству. Використання сучасних інформаційних технологій, зокрема комп'ютеризованих аудиторських засобів (CAATs), роботизованої автоматизації процесів (RPA) та інструментів машинного навчання, значно підвищує точність і оперативність аудиторських процедур, сприяючи прогнозуванню прострочень та оптимізації управління кредитним ризиком. Впровадження безперервного аудиту і регулярних процедур звіряння забезпечує своєчасне виявлення і корекцію помилок, підвищуючи рівень прозорості фінансової інформації. Систематичне підвищення кваліфікації аудиторів з урахуванням сучасних технологічних тенденцій є ключовим фактором забезпечення якості та ефективності аудиторської діяльності у сфері дебіторської заборгованості.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можемо сформулювати наступні висновки:

ТОВ «Палміра Трейд» здійснює господарську діяльність на ринку України з 2011 року. Підприємство зареєстроване у місті Запоріжжя та функціонує відповідно до чинного законодавства. Сфера його діяльності охоплює широкий спектр напрямків, зокрема виробництво, оптову та роздрібну торгівлю харчовими продуктами, спеціями, напоями, а також пакування товарів. Незважаючи на нестабільність чисельності персоналу, підприємству вдалося досягти значного підвищення продуктивності праці. Аналіз динаміки чистого доходу за період 2022–2024 років і випереджальний ріст доходів у порівнянні з витратами свідчать про посилення фінансової стійкості підприємства.

Комплексна оцінка фінансового стану ТОВ «Палміра Трейд» за період 2022–2024 років відображає позитивну тенденцію основних показників, що свідчить про зростання ефективності діяльності підприємства. Підвищення рентабельності продажів і продукції свідчить про зростання прибутковості, а позитивна динаміка рентабельності активів підтверджує ефективність використання ресурсів підприємства. Незважаючи на деяке зниження рентабельності власного капіталу у 2024 році, її рівень залишається високим, що вказує на стабільну доходність для інвесторів. У сфері ділової активності відзначається покращення обігу дебіторської заборгованості та скорочення фінансового циклу у 2023 році, що свідчить про підвищення платіжної дисципліни контрагентів. Водночас у 2024 році фінансовий цикл набув позитивного значення, що може свідчити про зростаюче навантаження на обігові кошти. Показники ліквідності залишаються стабільними, а збільшення коефіцієнта поточної ліквідності до 3,39 у 2024 році свідчить про покращення платоспроможності. Зростання коефіцієнта автономії до рівня 0,72 та фінансової стабільності до 3,00 відображає зниження залежності підприємства

від зовнішніх джерел фінансування.

Аналіз динаміки дебіторської заборгованості ТОВ «Палміра Трейд» за період 2022–2024 років виявив загальну тенденцію до її зростання. У структурі дебіторської заборгованості переважає заборгованість за товари, роботи та послуги, частка якої у 2024 році збільшилася до 52,11 % порівняно з 44,29 % у 2022 році. Це свідчить про розширення обсягів реалізації на умовах відстрочки платежу.

Обліковий підхід до дебіторської заборгованості базується на її розгляді як об'єкта бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Залежно від особливостей визнання в обліковій системі, дебіторська заборгованість може класифікуватися як грошові кошти до отримання, інвестиції в обігові активи або кошти у розрахунках. Такий підхід забезпечує коректне і адекватне відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства, що має важливе значення для користувачів бухгалтерської інформації.

Відображення дебіторської заборгованості у бухгалтерському обліку регламентується комплексом нормативно-правових актів, серед яких ключове місце посідають Податковий кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), зокрема НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Основним юридичним документом, що регламентує договірні відносини між ТОВ «Палміра Трейд» та підприємством-покупцем, є договір (у разі співпраці з вітчизняними контрагентами) або контракт (при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності). Вміст цього документа включає найменування сторін, їхні адреси та банківські реквізити, порядок та форми розрахунків, найменування продукції (робіт, послуг), ціну та загальну вартість, строки та умови поставки (передачі), а також відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань.

Рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» виконує важливу функцію у системі бухгалтерського обліку, забезпечуючи коректне відображення зобов'язань, які виникають поза межами стандартного операційного циклу підприємства та мають строк погашення понад дванадцять місяців з дати балансу. Натомість облік поточної дебіторської заборгованості ведеться на спеціалізованих рахунках, таких як 34, 36 та 37, відповідно до характеру операцій, що дозволяє ефективно здійснювати контроль за розрахунками з контрагентами.

Рекомендується впровадження субрахунку 365 «Розрахунки з відстроченим платежем» у рамках рахунку 36, що дозволить централізовано акумулювати інформацію про дебіторську заборгованість, яка виникає внаслідок відстрочки виконання зобов'язань відповідно до укладених договорів, а також чітко визначати розмір заборгованості для формування резерву сумнівних боргів (РСБ). Оскільки рахунок 36 вже містить субрахунки 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» та 362 «Розрахунки з іноземними покупцями», доцільно також запровадити субрахунки 366 «Розрахунки з вітчизняними замовниками» і 367 «Розрахунки з іноземними замовниками» для забезпечення більш детального аналітичного обліку розрахунків, що дозволить розмежувати операції із замовниками від операцій з покупцями, розподіляючи готову продукцію та реалізовані товари відповідно.

Метою аудиту дебіторської заборгованості є забезпечення достовірності інформації про стан розрахунків, а також перевірка повноти й своєчасності відображення відповідних даних у бухгалтерських регістрах і зведених документах. Аудит передбачає контроль за правильністю ведення обліку розрахунків відповідно до затвердженої облікової політики. Особлива увага приділяється оцінці реалістичності та адекватності резервів під безнадійні борги з метою виключення їх можливого завищення. Важливим аспектом є підтвердження достовірності інформації щодо кредитів і повернень за реалізовані товари.

Методика аудиту дебіторської заборгованості представляє собою

послідовний структурований процес, який охоплює шість основних етапів. Перший етап полягає у прийомі клієнта, що включає ознайомлення з характером діяльності підприємства, перевірку незалежності аудиторської організації, вивчення організації бухгалтерського обліку і прийнятої облікової політики, а також аналіз інформації про результати попередніх аудитів і фінансову звітність з метою визначення вартості аудиторських послуг та формування відповідного аудиторського персоналу. Другий етап передбачає попереднє планування, під час якого здійснюється застосування тестових процедур для оцінки економічних, облікових і внутрішньо-контрольних ризиків, а також рівня аудиторських ризиків. Третій етап охоплює безпосереднє проведення перевірки відповідно до розробленого плану. Четвертий етап полягає у виконанні встановлених аналітичних процедур. На п'ятому етапі аудитор повинен глибоко ознайомитися з діяльністю підприємства, всіма виробничими процесами і провести комплекс аналітичних процедур по суті. Шостий етап завершує аудиторський процес формуванням остаточного аудиторського висновку.

Удосконалення аудиту дебіторської заборгованості повинно базуватися на комплексному підході, що передбачає детальну оцінку ризиків, впровадження ризик-орієнтованого планування та посилення системи внутрішнього контролю з метою мінімізації можливостей шахрайства. Застосування сучасних інформаційних технологій, зокрема комп'ютеризованих аудиторських інструментів, роботизованої автоматизації процесів і засобів машинного навчання, суттєво підвищує точність і оперативність проведення аудиторських процедур, сприяючи своєчасному прогнозуванню прострочених заборгованостей і оптимізації управління кредитними ризиками. Впровадження безперервного аудиту та регулярних процедур звіряння забезпечує оперативне виявлення та корекцію помилок, підвищуючи прозорість фінансової звітності. Підвищення кваліфікації аудиторів є ключовим чинником забезпечення якості та ефективності аудиту дебіторської заборгованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV: станом на 19.07.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#top>.
2. Белозерцев В. Щодо товарного кредитування та дебіторської заборгованості на підприємстві. *Економіст*. 2008. № 5. С. 58–61.
3. Дублей В.В., Гуменюк М.М. Необхідність управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в сучасних умовах. *Науковий огляд* № 11 (32), 2016. С. 1–9.
4. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : навч. курс. Київ : Ніка-Центр Ельга, 2001. 528 с.
5. Глушко А. Д. Управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
6. Дубровська Є. В. Дослідження сутності поняття «Дебіторська заборгованість». *Вісник Сумського державного університету*. Сер. Економіка. 2012. № 2. С. 202–205.
7. Онищенко В. Дебіторська заборгованість. *Головбух*. 2020. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7708-debtorska-zaborgovanst>
8. Собчишин В. М., Драчук С. О., Джангіров О. Г., Домбровський А. Ю. Управління дебіторською заборгованістю підприємства з метою уникнення кризи неплатежів. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8320>.
9. Матицина Н. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. № 9. С. 38–42.
10. Бондарчук Н. В., Васильєва Л.М. Теоретико-методичні основи бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 16. С. 135–138.

18. Чернухіна В.О. Підходи до трактування дебіторської заборгованості. *Харківський державний університет харчування та торгівлі*. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/23420/1/tk2_08.04.21-135.pdf
19. НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», затв. Наказом Міністерства України від 8 жовтня 1999 року № 237 (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
20. Internal Control Considerations for Receivables: Strengthening Financial Accuracy and Risk Management | Auditing Accounting URL: <https://auditingaccounting.com/internal-control-considerations-for-receivables-strengthening-financial-accuracy-and-risk-management>
21. Accounts Receivable – Internal Control Basics (ICB) URL: <https://internalcontrolbasics.com/revenue-controls-2/>
22. Audit of Accounts Receivable URL: https://www.ec.gc.ca/doc/ae-ve/2009-2010/890/p3_eng.htm
23. Methods of Controlling Accounts Receivable | Allianz Trade US URL: https://www.allianz-trade.com/en_US/insights/accounts-receivable-control-methods.html
24. Lapping Scheme: How to Detect and Prevent URL: <https://www.investopedia.com/terms/l/lappingscheme.asp>
25. Accounts Receivable Management | Allianz Trade in USA URL: https://www.allianz-trade.com/en_global/news-insights/business-tips-and-trade-advice/hub/accounts-receivable-control-methods.html
26. The Importance of Analyzing Accounts Receivable URL: <https://www.investopedia.com/articles/investing/052815/importance-analyzing-accounts-receivable.asp>
27. Степанова А. Для чого підприємству потрібен внутрішній аудит. *Вісник МСФЗ*. 2019. № 11. URL: https://msfz.ligakon.ua/ua/magazine_article/FZ002031

28. Меліхова Т.О. Методичні засади проведення внутрішнього контролю розрахунків з покупцями та замовниками для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. *Агросвіт*. 2019. № 9. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2875&i=2>
29. Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Бескоста Г.М. Організація і методика аудиту: навч. метод. посібник. Запоріжжя: ЗДІА, 2015. 190 с.
30. Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Бескоста Г.М. Аудит: навч. метод. посібник. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 184 с.
31. Вісяников Ю.І., Дуда В.В. Мета, завдання та інформаційне забезпечення аудиту дебіторської заборгованості. *Збірник наукових праць студентів кафедри економічної експертизи та аудиту бізнесу*. 2019. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35555/1/88.pdf>
32. Степаненко О.І. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. *Проблеми системного відходу в економіці*. 2022. Випуск 2 (88).
33. Макаренко А. П., Кучкіна Д. Д. Удосконалення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 29–35. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.2.29](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.2.29)
34. Макаренко А.П. Ахмедова Д.В. Удосконалення аудиту короткострокової дебіторської заборгованості. *Агросвіт*. 2018. № 2. С. 45-51.
35. Меліхова Т.О., Ф.О. Гавриленко Удосконалення документування обліку розрахунків з покупцями та замовниками з метою зміцнення інформаційної безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №2. С. 24-32.

ДОДАТКИ

Фінансова звітність за 2024 рік

Дата звіту	02.03.2025
Період	2024 рік, 12 міс
КАТОТГ	UA23060070010154443
Кількість працівників	26

Фінансова звітність малого підприємства

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис, грн	На кінець звітного періоду, тис, грн
I, Необоротні активи Нематеріальні активи	1000		
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0,00	2 691,80
Основні засоби:	1010	2 881,10	2 494,00
первісна вартість	1011	6 188,50	7 448,90
знос	1012	3 307,40	4 954,90
Усього за розділом I	1095	2 881,10	5 185,80
II, Оборотні активи Запаси:	1100	6 734,90	13 061,50
у тому числі готова продукція	1103	416,50	564,70
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	2 204,30	3 054,10
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	0,90	0,90
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3 419,90	2 805,40
Поточні фінансові інвестиції	1160	0,00	
Гроші та їх еквіваленти	1165	9 065,50	4 062,80
Витрати майбутніх періодів	1170	3,10	6,00
Інші оборотні активи	1190	28,80	144,00
Усього за розділом II	1195	21 457,40	23 134,70
Баланс	1300	24 338,50	28 320,50

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис, грн	На кінець звітного періоду, тис, грн
I, Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	400,00	400,00
Додатковий капітал	1410	1,00	1,00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	13 045,80	20 078,40
Усього за розділом I	1495	13 446,80	20 479,40
II, Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	783,70	1 008,10
Короткострокові кредити банків	1600	2 609,10	297,60
III, Поточні зобов'язання Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	0,00	
товари, роботи, послуги	1615	5 512,70	3 843,00
розрахунками з бюджетом	1620	1 412,40	1 690,60

у тому числі з податку на прибуток	1621	1 172,10	1 534,70
розрахунками зі страхування	1625	31,20	40,80
розрахунками з оплати праці	1630	145,50	196,70
Інші поточні зобов'язання	1690	397,10	764,30
Усього за розділом III	1695	10 108,00	6 833,00
Баланс	1900	24 338,50	28 320,50

Звіт про фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис, грн	За аналогічний період попереднього року, тис, грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	37 087,70	31 174,70
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	24 676,90	20 912,60
Інші операційні доходи	2120	43,50	27,60
Інші операційні витрати	2180	3 926,40	3 778,40
Інші доходи	2240		0,10
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	37 131,20	31 202,40
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	28 603,30	24 691,00
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	8 527,90	6 511,40
Податок на прибуток	2300	1 535,00	1 172,10
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	6 992,90	5 339,30

Фінансова звітність за 2023 рік

Дата звіту 28,02,2024
 Період 2023 рік, 12 міс
 КАТОТТГ UA23060070010154443
 Кількість працівників 23

Фінансова звітність малого підприємства

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис, грн	На кінець звітного періоду, тис, грн
I, Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	0,00	0,00
первісна вартість	1001	0,00	
накопичена амортизація	1002	0,00	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	98,30	
Основні засоби:	1010	1 840,70	2 881,10
первісна вартість	1011	3 822,30	6 188,50
знос	1012	1 981,60	3 307,40
Довгострокові біологічні активи	1020	0,00	
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	0,00	
Інші необоротні активи	1090	0,00	
Усього за розділом I	1095	1 939,00	2 881,10
II, Оборотні активи Запаси:	1100	4 706,60	6 734,90
у тому числі готова продукція	1103	293,00	416,50
Поточні біологічні активи	1110	0,00	
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	2 042,80	2 204,30
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	3,20	0,90
у тому числі з податку на прибуток	1136	0,00	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	2 566,50	3 419,90
Поточні фінансові інвестиції	1160	0,00	
Г роші та їх еквіваленти	1165	2 518,90	9 065,50
Витрати майбутніх періодів	1170	0,00	3,10
Інші оборотні активи	1190	96,70	28,80
Усього за розділом II	1195	11 934,70	21 457,40
III, Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0,00	
Баланс	1300	13 873,70	24 338,50

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис, грн	На кінець звітного періоду, тис, грн
I, Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	400,00	400,00
Додатковий капітал	1410	1,00	1,00
Резервний капітал	1415	0,00	

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	7 948,60	13 045,80
Усього за розділом I	1495	8 349,60	13 446,80
II, Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	468,60	783,70
Короткострокові кредити банків	1600	0,00	2 609,10
III, Поточні зобов'язання Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	0,00	
товари, роботи, послуги	1615	3 482,60	5 512,70
розрахунками з бюджетом	1620	926,00	1 412,40
у тому числі з податку на прибуток	1621	564,90	1 172,10
розрахунками зі страхування	1625	25,80	31,20
розрахунками з оплати праці	1630	110,00	145,50
Доходи майбутніх періодів	1665	0,00	
Інші поточні зобов'язання	1690	511,10	397,10
Усього за розділом III	1695	5 055,50	10 108,00
Баланс	1900	13 873,70	24 338,50

Звіт про фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис, грн	За аналогічний період попереднього року, тис, грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	31 174,70	17 385,30
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	20 912,60	12 037,20
Інші операційні доходи	2120	27,60	6,30
Інші операційні витрати	2180	3 778,40	2 215,70
Інші доходи	2240	0,10	1,00
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	31 202,40	17 392,60
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	24 691,00	14 252,90
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	6 511,40	3 139,70
Податок на прибуток	2300	1 172,10	565,60
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	5 339,30	2 574,10

**Програма аудиту операцій з дебіторською заборгованістю
підприємства**

№ з/п	Аудиторські процедури	Оцінка ризику	Робочий документ
		ВР	РК
1.	Зібрати дані щодо складу дебіторської заборгованості, її типів та строків виникнення	Н	Н
2.	Визначити факт проведення інвентаризації дебіторської заборгованості та перевірити її відображення в облікових регістрах	С	С
2.а	Ознайомитись із підсумками інвентаризації та з коректністю їх відображення в бухгалтерському обліку	С	С
3.	Отримати реєстр дебіторів за товарними операціями та здійснити аналітичний огляд заборгованості	С	Н
4.	Із застосуванням типових форм листів-запитів виконати звірку сум заборгованості з дебіторами на відповідну дату	С	В
5.	Перевірити ознаки специфічних характеристик дебіторів, зокрема: – подання претензій або позовів до суду; – наявність статусу пов'язаної особи	С	С
5.а	Підготувати типові листи-підтвердження з зазначенням залишків заборгованості	С	С
6.	Аналіз застосування векселів у взаєморозрахунках, порядок їх погашення та облікове відображення	В	С
7.	Дослідити операції з пов'язаними сторонами, включаючи механізм розрахунків за допомогою векселів	В	В
8.	Провести перевірку належності оформлення документів щодо відвантаження продукції дебіторам із простроченими платежами та дотримання умов договорів	Н	С
8.а	Отримати відомості про політику підприємства щодо реалізації продукції дебіторам з простроченим терміном оплати	Н	С
8.б	Перевірити порядок погодження такої реалізації керівництвом підприємства	Н	С
8.в	Вивчити відповідність дій підприємства умовам укладених договорів	С	С
9.	З'ясувати, чи використовувалась дебіторська заборгованість як предмет застави або була передана третім особам за договором факторингу	Н	Н
9.а	За потреби направити письмовий запит керівництву щодо вищезазначених операцій	Н	Н
10.	Проаналізувати процедуру формування резерву сумнівних боргів відповідно до політики обліку	В	В
10.а	Ознайомитися з обліковою політикою у частині створення резерву	В	В

10.б	Отримати розрахунки підприємства щодо формування резерву	в	в
10.в	Перевірити відповідність методики розрахунку резерву чинній обліковій політиці	в	в
11.	Оцінити правильність відображення руху резерву сумнівних боргів у звітному періоді (створення, коригування, використання). Враховувати, що при перевищенні обсягів вивільнення резерву над сумою нарахованих витрат відображається дохід від вивільнення	в	в
12.	Провести комплексну оцінку відповідності застосування МСФЗ або П(С)БО, положень облікової політики, формування фінансової звітності та повноти розкриття інформації щодо дебіторської заборгованості і витрат на резерв	с	с

Умовні позначення ризиків:

- ВР – внутрішньогосподарський ризик
- РК – ризик контролю
- РСВ – ризик суттєвого викривлення

Оцінка рівня ризику:

н – низький,
с – середній,
в – високий